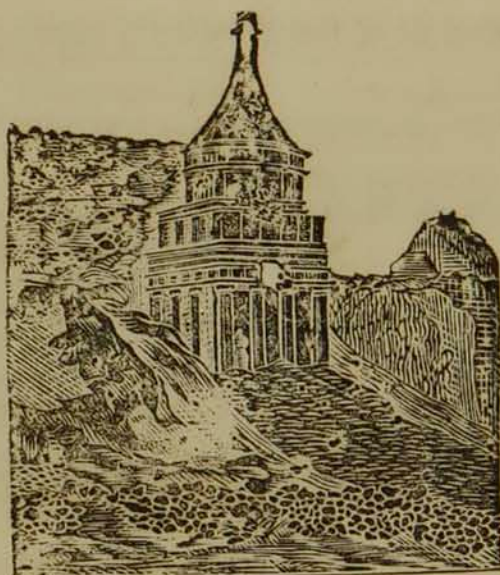

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

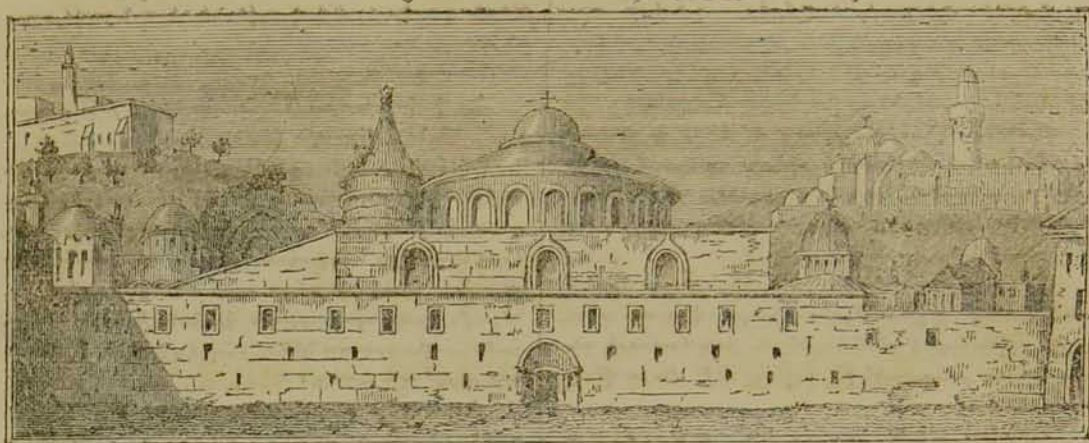
ԸՅԳԸՅԻՆ, ԲԱՆԸՍԻՐԿԱՆ, ԳԻՐԳԻՏԿԱՆ
ԵՒ ՔԸՂԱՔԸԿԱՆ

ՎԵՑԵՐՈՐԴ. ՏԱՐԻ
ՇՐԳԱՆ ՄԻՐԱՆԵՆՑ

ՅԵՐՈՒՍԱԼԻՄ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄՐԲՈՑ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՑ

1871

ՎԵՅԵՐՈՂ՝ ՏԱՐԻ
ԹԻՒ 9.

Ա. Մ Ս Ա. Գ Ի Ր

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 30.
1871.

Ա. Զ. Գ. Ս. Յ. Ի. Ն., Բ. Ս. Ն. Ս. Ս. Ի. Բ. Ա. Կ. Ա. Ն. Ե. Ի. Գ. Բ. Ս. Գ. Ի. Տ. Ա. Կ. Ա. Ն.

Բ. Ս. Ն. Ս. Ս. Ի. Բ. Ա. Կ. Ա. Ն.

Բանաստեղծութիւն: — Ազգ. նոր թերթի տղաները: —
Մ. Գեղարթիւն, եւ իր մասնագործութիւնը: —
Արշակ Բ. Նուարդիւն, եւ Անտիպետի
տղաները: — Երանանդիւն: — Երկար:

Ա. Զ. Գ. Ս. Յ. Ի. Ն. մէջ մասնագործութեան ծաղկումը՝
իւր բնական շրջանը, իւր այլ եւ այլ եղանակներ
ունի:

Բանաստեղծութիւնը՝ մասնագործութեան գա-
րունն է:

Եղանակը՝ երբ գարունն է:

Ճաղկաթիւթ բնութիւնը՝ իր զուարթ նշու-
թիւնով եւ աննայապար մարդկային կուգայ յաղ-
թանակաւ, ձմեռնային թիպով ամենքը փա-
րատելու, եւ քրտնալն երկրագործին ՅՈՒՅՍ,
ու կարօտակէզ կուսին ՍԵՐ ներշնչելու:

Եղանակը՝ երբ գարունն է:

Ճաղկաթիւթ հովաններ՝ անհամար աղբերա-
կայ հեղատաճ անքննութեան խորանները կը կրկնեն:

Խորհրդէի գառնակներն եւ ուրիշները՝ մըջ
գարունայ վրայ կրկնին ճարակիւ:

Մեկ խօսքով, եղանակը՝ երբ գարունն է:

Բնութեան մշտանորոգ մատենը սիրակէզ բա-
նաստեղծի մը նախընտրութիւնը կը խորհրդանշուի իւր
բաժնուէտ դարձանքով իր նշանը՝ վարդը՝ կը
գեղեցիկէ:

Այսպէս ալ աղբի մը երբ մասնագործական
կենքը պիտի սկսի, նախ՝ սիրուն ու զգացումները
կը խլտին, խօսքերը՝ երգ եւ հառաչանքը՝ նուագ
կը դառնան:

Իսկ երբ գարունը կ'երթայ՝ ծիծաղկոտ հովիտ-
ները կը դալիւնան, ծաղկանց արեւը կը նուաղի,
լեռները՝ իրենց վերաբերուն կը փոխեն, բոլոր բնու-
թիւնը կը կազմաւորուի, ծառերը պտղացնելու տակ
կը հեծեն, գառները՝ հօտ կը դառնան եւ սիրայ գա-
ղար համբոյնները՝ կարօտ սերնդոց կը փոխուին:

Նշանաւ ալ աղբերուն գրաւորական շրջանին
հարմարմը՝ զգացմանց փափակ այտայտութեամբ
կը կրկնի, եւ գիտութեանց ու արուեստից արգա-
տաւէտ եղանակաւ կը վերջանայ:

Եւ նախ՝ Օրհնարդին Յովանդար կը յաջորդէ,
Հովանն ու Պինդարը՝ Պղատն եւ Պլուտարը կը ծը-
նանին, Գողթան Աւաղները՝ մեր թարգմանչաց գա-
րուն տեղի կուտան:

Տանթէ, Շէքսպիրի և Շիլլէր, դժուարաց ար-
հաւիրքը, և մարդկային բնութեան սրտնշխար
պատկերներն 'ի զուր չեն երկներ : Մէկը՝ Գալիլէ
կը բերէ, միւսներն ալ Բալթէսթի և Պիտագորաս :

Բանաստեղծութիւնը բոց մ' է՝ որ կը ջնաս-
ցանէ սրտերը, և երկարիկ մը՝ որ զգացումներ կը
ցնցէ, բաժակ մը՝ որ երեւակայութիւնը կը վառէ :

Ի հակիրճ՝ բան, հոգւոյն թարգմանն է, որ
մարդկութիւնը կը մեկնէ . . . :

Մուսայից այս փափուկ արհեստը—որ երբեմն
աստուածոց լեզուն էր — կոյրերը՝ կ'աստուածա-
ցընէ, կազերը կ'անմահացնէ և խաւժագուժ ան-
հատներու քաղաքակիրթ ազգաց մէջ մուտ մը կը
պարգեւէ :

Հնդկաց Վէսան՝ Պարսից Հաֆշը՝ Արաբացոց
Աշիւարը՝ Եւրոպական դարութեանց իրախճանին մէջ
ականաւոր տեղեր ստացած են . մին Հեփիսթոսի,
երկրորդն Ասակրէտի և երրորդն ալ Լամարթինի
հետ զուգակշիռ հանդիսանալով :

Ո՛վ որ Քնար ունի, Հայրենիք ունի . . . :

Խօսքս՝ անոնց համար չեն, որոնք բանաստեղծ
ձեւանալու սին փառասիրութեամբ՝ ամէն դարու
մէջ կ'եւան և միայն երգած բլալու համար կ'եր-
գեն, և կամ անճաշակ ու անհանձար գրուածնե-
րով մատենագրութեան առուակը վայրիկ մը կը
պղտորեն :

Ո՛չ, ամէն ոտանաւոր՝ բանաստեղծութիւն չէ,
ինչպէս նաեւ ամէն բանաստեղծութիւն՝ ոտանա-
ւոր չէ :

Ոտանաւորը՝ թումբ մ' է, բանաստեղծութիւ-
նը՝ արծիւ մը . . . :

Տաղաչափութիւնն և Քերթողութիւնը արու-
եսաներ են, իսկ բանաստեղծութիւնը՝ տուրք :

Անոր համար կ'ըսուի յառաձ . Ճարգասանք է
զանին, Բանաստեղծ ծնունդն : Քերթող մը՝ իր կատա-
րելութեան զենիթը հասնելու համար պէտք է ա-
մենայն ուսմանց մէջ իր ծորալը յայկցնէ :

Հին քերթուածները և հազնիքութիւնները՝
աղբաձ ժամանակաւն, բարուց քաղաքականու-
թեան, կրօնից և զիտութեանց պատկերը միահա-
մուռ կը ներկայացնեն :

Հոմերոս՝ 2300 տարուան պատմական կեանք
մը կը յիշեցնէ :

Պինդարոսի տաղերը՝ անշուշտ առանց սրտ-
ճառի չէին, որ Ռիւմպիւնք, Պիւթիանք, Նե-
մեան, Իսթմեանք կոչուեցան :

Մուսայից հրեղէն լեզուն՝ մեր Հայկական ար-
քուշեաց անձանթ չէր :

Հաղարարիկտ Վրոյր մը՝ Արտաշէսի երջանիկ
օրերն, և անոր հաշտակաւոր Մեծատ սպարապետին
քաջութիւնները երգեց :

Արտաւազդ Աթաբազը՝ զանազան ողբերգ-
ներ հիւսեց :

Վահագն և այլ զիւցաղուներ իրենց Հայ Պին-
գարոններն ունեցան, բայց ամբողջ որ կռամուռ-

թեան դարերու մէջ ծաղկեցան և անոր հետ ալ
անհետացան :

Հայկական դարութեան փիւնիկը՝ իւր դարա-
ւոր ածիւնէն վերստին կեանք կ'առնու : .

Եթէ ժամանակագրութեան առջեւ մեր ամենէն
աւելի նշանաւոր մատենագրական թուականը՝ ծ. դ.
դարը կը սկսուի, պէտք չէ ուրանալ նաեւ ներ-
կայս, որ ազգ. գրականութեան պատմութեանը
մէջ իւր հայկապատեղը ունի անուանի քերթող-
ներով, որոնց պարագլուխ կը հանդիսանայ մեծա-
հանձար Բագրատունին, անոր գահանն 'ի հին և
նոր քերթող Հայոց :

ՀԱՅԿԱՅ շքեղ զիւցաղներգութիւնը՝ ար-
գարեւ ծայրն ու սրտին է լուսահագի բանաստեղ-
ծին այն սրանչիւ իրկափրութեանց, որոնց շատը
թէպէտ թարգմանութիւն են, բայց երբեմն բուն
հեղինակն անգամ կը գերազանցեն :

Թղլթի կտորի մը շունչ և սգի տալ, լեզուն
գործիք ընել և բանը անմահացնել՝ հանձարի բաժինն
է, ըսաւ լուրջ գրագէտ մը :

Չեմ երկուանոր հետեւաբար ըսելու թէ այն դա-
սակարգէն է նաեւ Հայր Արքեի հայախօս Մուսայն :

Եթէ ապողայն մեր համոզումը հաստատէ,
հայկական նոր դարութեան արշալոյսը Բագրա-
տունեան այն սիրալի զիւցաղներգութիւնէն սկսած
պիտի ըլլայ :

Դարձեալ, որ բանասէրը չէ կարդացած եր-
ջանկայիշատակ Տ. Օհան Վանանդեցւոյն ոսկեղե-
նիկ գործերը, ՈՍԿԵԴԱՐՆ և ԱՐՔԻ ԱՐԱՐԱ-
ՏԵԱՆԸ, որոնց մէջ չբնոյց հանձարի մը փայլը,
լեզուն և ճաշակի անհարթութիւնները անտեսա-
նելի կ'ընէ, և ըստ որում առաջին փորձ հայկական
նոր մատենագրութեան, հեղինակին արժանիքը ևս
առաւել զգալի կը հանդիսացնէ :

Այլ և կայ արդեօք սիրտ մը՝ որ չըմաղի, Հայ
մը՝ որ չի խանդաղաւի, երբ Հ. Ղեւոնդ Արշուն՝
բուն բանաստեղծին մագական գրէն դուրս դիտած
ՆՈՒԱԳՆԵՐԸ, նա մանաւանդ նահապետական հմայ-
ող երգերը՝ կ'ընթեռնու :

Ասանք իրենց սեռին մէջ՝ այնչափ թանկագին
են, որչափ և զական :

Քաջերգակ Հայ—Նահապետին բանաստեղծա-
կան սրտառու զիւսերն և պարզ հայկաբան հիւ-
ստածքը, երեւակայական ջնջ և զուարթ գոյնե-
րը, ոգեկոյց թախնիքը, սահուն դարձուածն և
ոճը, գեղեցկին և փեսային մեղամոլութեան անոյշ ներ-
գաշնակութիւնը, հրաբորբոք խանդը, և հայրե-
նասիրական անկեղծ զգացումները, միահաղոյն հա-
րուստ գեղեցկութիւն մը կուտան Հայ մատենա-
գրութեան, և զՔերթողն՝ անմահութեան ոահմա-
նէն կ'անցնեն . . . :

Այս, անհնարին է որ օտար սիրտ մը անդամ
չզգացուի, երբ ԱԻԱՐԱՅՐԻԻ ՊԼՊՈՒԼԸ անոր
ակնջին կ'երգէ :

Ազգային հոգան հայաստանի, Վենետիկ և Ռուսիոյ Հայ քերթողաց պայծառամիտը համոտ անգութիւնները, որ մեր մտակնայրութեան հոգիքներն նոր նշոյններ աւելցուցան են և սպառազայ հայ սերնդաց լուսաւոր շաւիղներ հորդած :

Ասոնց մէջ մասնաւորապէս կը փայլին :

Ամեն խրիման—Հայրիկն որ իւր բնական ձիրքով և պարզ ճաշակաւ ունի շատ մը քրտնաթոր և սրտահոտ վաստակներ :

Հայաստանի և Աւետիկայ երկրին ՀԻՄՆԻՄԱԿՆԵՐԸ՝ խիտ բնորդ են իրենց տեսակին մէջ :

Քերթողահայր Բաղրատունցն անկեղծ դըրուտորը գրաւող խրիման մը՝ կրնայ ստուգապէս պարծիլ իրեն տաղանդաւոր Հայ քերթող :

Հ. Եղուարդ Հիւրմիւլը՝ որ իր շքնադակիւ գործերովը քաջամանօթ է բանասէր հասարակութեան :

Բաղրատունի հեղինակին համբաւը՝ Լատին Ախր. գիւն անգամ ի նախանձ կը շարժէ :

Պետրոս վարդապետ Ղափանցի, եկեղեցական և ազգային սրտադրաւ Տաղասաց, որոյ առ Հայաստան ուղղած՝ Բաշի Բաշի իմ կարգի վարդ բաղմատող երգը՝ իւր Երգարանի բնորդ պատկն է և անհամեմատ իւր տեսակին մէջ :

Խաչատուր Ազովեան, Վեթ. Հայաստանի անդուգական վիպասանութեան մէջ գտնուած խողերէն զատ, ունի շատ տպեալ և անտիպ երգեր, որոնք բանաստեղծական սրտի բնական գեղմունքներ են :

Պատկանեանք (Հայր և որդի) : Արտի Արտ. ստուգ և Մամիկոնեան Վարդանայ երգը՝ բանաստեղծութեան ճշգրիտ ակադեմիկ են :

Ռուսահայոց լեզուին անման գեղեցկութիւնը՝ յիշեալ տաղերը մեզ սորվեցուցին, որոնց արձագանքովը դարուց ի դարս Հայ սրտերը պիտի բաբախեն :

Գեւ. խորէն Եպիսկոպոս Գալֆա՝ սրուն ուրիշ շատ երկասիրութիւններուն մէջ՝ Ո՛ր յիշեմք հայաստան և Աղօթի վասն Հայրենեաց՝ նոր և սրտառու շղանակներ յաւելցուցին Հայկական Բնորդին :

Սրապիտն Հէրիման, Աղ. առաջին թատերադէտ, հանրամանօթ է իր Տաղ և Քերթողաբանը, որոնց մէջ նոր գիւտեր և շքնաղ պատկերներ, կուրովի լեզուի և աստեղեան մը հետ համապայծառ կը փայլին (*) :

Ստեղծ—Նովա : Սո՛ւ, բաղմաթիւ երգերով մեծահռչակ հանդիսացած է Ռուսաստանի մէջ, որոյ շատը դժբաղդաբար Տաճկաստանի Հայոց համար անմանօթ մնացած են ցարդ :

Հեղինակ հուգան նաեւ աղ. բանաստեղծից ցանկին մէջ. Հ. Զախախտան, Հ. Եղեաթովմաճանեան, Թուրքիւ Աշք, Միսկին Բուրլի, Նախաշ, Շիրին Արմաղարեանց, Մաղաթեանց, Քամառ — Քաթիպ, Պաշտեանց, Սմատ Ըահաղեանց և այլք, որոց գործոցը վրայ մանրամասնաբար գրելն ուրիշ առթիւ թողովքէ մ'ալ մեր վաղամեռիկ աղգային քերթողին և Անակրէտի նուագաց քաջահամբաւ թարգմանին գործոցը վրայ ծառենք :

Յուրեղմայիշատակ Պէշեթմաշեանի մեղմաղծառ Քնարին դեղեղանքը՝ դեռ Հայկազն սրտից խորերէն անդրադարձ կուտան :

Ոչ ոք կրնայ անթաց աչք նկատել այն տխուր գերեզմանը՝ ու հանգչող քաղցրահնչեւ Բնորդին վրայ այսօր դամբանական լուսութիւն մը կը տիրէ :

Ո՛ր Հայուն սիրտը չի մորմօքիւր, երբ կը յիշէ այս հոյակապ անձին տարածամ մահը, որ իր կենաց սուղ և տաժանելի օրերուն մէջ, միշտ Լիւս Ազատութեան, Հայրենիք, և Հայոց դարունները երգելէ չէր դադարէր :

Հայաստան՝ աշխարհագրական բառ մը չէր աւոր համար :

Ուստի, երբ դգաց հայրենիքի մէկ աղէտը իսկայն իր քաջութեւ քնարիւր ուղեց թեթեւեղեղ զայն և ակաթել. և ուր տեսաւ անոր մէկ իննդը՝ իր ժպիտն ալ խառնեց անոր հետ :

Ա՛սաղ մ'էր նա՝ որ մարեցաւ : Յուսոյ ծաղիկ մը՝ որ դարուոր գերեզմանաց վրայ փթթեցաւ ու թառամեցաւ :

Պէշեթմաշեան՝ Ռաֆայելեան դարաստանի աւնեցուն և բեղմնաւոր բոյսերէն մին էր :

Բնութիւնը բանաստեղծին եռանդուն և բարձր թռիչք ալ վրիտ կողմութիւն մը տուած էր :

Իր կենաց դուռը թշուառութեան մէջ բացուեցաւ, փառքն ու բաւարը գերեզմանէն անդին սկսաւ :

Արդարեւ հետաքրքրական է բանաստեղծից կենցաղը, երբ մտածենք թէ Հոմեր ալ պատկառելի ծերութեամբը մաքրացաւ, ինչպէս Լամարթին ալ սրտորոգով մեռաւ :

Պէշեթմաշեան առնոյ վիճակակից գանուելու բազմի կամ անբաղդութիւնն ունեցաւ :

Այս մեծատաղանդ անձը՝ բնութեան մէջ ձըգած չէ արիւն ինք մը, որ իրեն քնարին վայելուէ առաջինը չենէ :

Նա՛ իր քերթարիք երգերը՝ երբեմն Հրանդ կըստորագրէր :

Բնաստեղծութեան երկասիրութիւնը, որը են՝ Առաջին Միտման (տպ. 1864) : Անխնդրաբան Եղեաթ (1865) : Բնորդ յաւելուի Հայաստանաց (1868) : Ծ. խ :

(*) Թո՛ղ ներէ մեզ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆԻՄ փափկաստ հեղինակ Պ. Ա. Այվազեանն, ունի Երգչաց շարակարգին մէջ, իւր անունն եւս գնել. վասն զի չի մտարկուսիր ըսելու թէ՛ իւր երկասիրած Միտմաններուն, Նախաբնութեան և Բնութեան մէջ կան այնպիսի բանաստեղծական ցոլմունքներ, որոնք իրենց բնական բերմամբ կը մըցին իւր գրուած շատ երգերուն հետ : Մեր ասածները ստուգելու համար՝ կ'առաջարկենք մեր ընթերցողներուն մտադրութեամբ կարդալ Պ. Այվազեանի տնտր առ տնտր հը-

Իրեն առաջնորդող Մուսոյն՝ ամենուրեք գեր-
թողական գողոր խանգ մը կը շնչէ :

Պէշիքթաշէան՝ ճարտար հետեւողութիւններ
ալ ունի :

Ասանք անգամ՝ իր փառքը կը կազմեն :

Այլուստ պարզ քար մը առնել , և զայն ագա-
մանքի վերածել՝ ամէն գլխի գործ չէ :

Նոր քերթողահայր մ՝ էր սա՛ , աղղ . Ժողովուր-
դախօս քնարերգուաց մէջ :

Պէշիքթաշէանի բնական հանճարը և դիւրա-
թեք լեզուն՝ իր գրութեանը նոր գոյն , նոր ճաշակ
աղղած էին . վասն որոյ բաւական չէ անոր հոտա-
բաղութեան արդէն ծանուցեալ մէկ քանի երգերը
միայն ի քննին առնուլ :

Անոր վերջերս ի լոյս բնծայուած Մարէնահրա-
թիւնը՝ լի է բնախի տաղերով , որոց մէջ յատուկ
արձանագրութեան արժանի են :

Մարէնահրաթիւն Յէ երեւի Երզը , որուն մէջ
գեղեցիկ գառաւիկներ և նկարագիրներ և ընդհան-
րապէս ընտիր ոճ և ճաշակ ի միասին կը փայլեն :

Դարձեալ , Մօր հէ երգը կը պարունակէ փափ-
կութիւն զգացման և բացատրութեան , և իբրեւ
խնայ՝ իւր նմանօրինակ ընտիր երգերէն վար չի
մնար :

Քիչ մը ետքը կուգայ Թաւիլիլը , որ նիւթոյն
պէս դողոր ու քնքոյշ և իրեն սեպհական դեղեց-
կութիւն մը ունի :

Այս երգը՝ գոգցէս Կարալուի մէկ արձագան-
քն է :

Առնել թարմութիւն և սէր կը ներշնչէ և ոճի
տղմուութեամբ կը փայլի : Յիդ-երեւի Երգը և Վէ-
րադաշէ , առաջնորդած նիւթեպան համեմատ՝
սրտածննդի , աղղու և շատ վայելուչ եղանակաւ
տողուած են , և բանաստեղծին մտքի և սրտի հա-
րուստ դանձին պատիւ կը բերեն :

Գաղափարին վեհամութեամբը և լեզուին կրօն-
ական ու արուեստովը Գիւշաշանց երգը՝ ամենէն
ընտրեալներէն քերթուածոց կարգն է :

Հոս կը տեսնուին այնպիսի բարձր իմաստներ՝
որ հեղինակին երեւակայութիւնը կը չափեն , հա-
ւատաշանքներ՝ որ դիւցազնաց դարը կը նախա-
գոյծեն :

Յայնի հոռաւոր լի է զգացմամբ և գերմանայի
քերթողաց համանման միջամտող երգոյ չափ գե-
ղեցիկ :

Բայց մեծ իմաստ քերթողին ճշմարիտ հայրենա-
սիրական զգացմունքը՝ Աղաբրդ-ոյն նահատակա-
թեան վերաբերեալ երգերուն մէջ կը յղայ :

Չկայ Հայ մը՝ որ անտարբեր ընթեռնուէ այն
շաղխարհիկ կտորները՝ ուր պահ մը դիւցազն պա-
տանայն նկարագիրը , Գաղիկիւնը , Գաղ Վա-
հանները , Ռոստոմ՝ Բեգերը միտք կը բերէ . . . ,
Ուր ապա՝ Աղաբրդ-ոյն առանց Գաղաթի՝ լոկ խաբը
Քերթող-ի ԹԱՎՈՒՄԸ և մանաւանդ այն քաջ
Տերտերին ախոյն ու խոր շնչով , գոգցես Աւա-

րայի փառապարգ դաշակն դրուագ մը կ'ընծայէ :

Թաղա-ն՝ օտարապի բանաստեղծի մը մէկ նը-
կարագրութեանը նմանողութիւնն է կ'ըսուի :

Մենք կը պատասխանենք .

Միթէ չընկնար ըլլալ որ միևնոյն առարկան ,
միևնոյն զմայլման ժամանակ տարբեր գրիչներու տակ՝
միևնոյն կարգի և վեհամութիւնը յատալ բերէ : Մա-
նաւանդ երբ կը տեսնենք որ Պէշիքթաշէանի ա-
ռաջնորդը՝ իր հոգին , սիրան ու օրուան ինդիրն
եղած է :

Գրութեան անտիկը՝ Հայկական ողին ալ ,
արդէն մեր ըսածը չարդարացնէ :

Յուշէ՜ ժողովրդային Պէշիքթաշէանի Տաղերը՝ Մենք
ի մահ հրա-ւճ երգով մը կը վերջանան :

Ինչպէս Կարապը՝ որ ըստ բանաստեղծից՝ օր-
հասին մօտ իւր ամենէն սրտառուչ նուագը կը
դեղգդէ , այնպէս ալ այս տաղերը՝ մեր վաղամե-
ռիկ քերթողին , ամենէն պարզ՝ սրտաբուլկ և բը-
նական ու միանգամայն վեհամագոյն դարձը կրնան
սեպուիլ :

Պէշիքթաշէանի չքնաղ Մուսոյնի համար՝ այս-
քան սովաւադիւտ մարդօրինակն ալ բաւական
կրնային սեպուիլ անոր անմահութեան պատիւ յօ-
րինելու :

Բայց անոր բաղմամբեղուն տաղանդը՝ շատ մը
սղեկրութիւններ ալ ձգած է աղղին , որոնց մէջ
Արշիլ արգասեւ միտքան հաւանութեամբ առա-
ջին կարգի դարձոյ կարգը գաւառած է :

Իսկ միւս սղեկրութեանց իւրաքանչիւրին ար-
ժանիքը՝ կանխաւոր ներկայացումներով կրնան և
բեւան գալ , մանաւանդ երբ աղղային թատրոննե-
րը շատնալով և կարգադրուելով , ասանք և ասոնց
նման ուրիշ հեղինակած սղեկրութիւններն ի
հանդէս բերուելու ըլլան :

Հայկական արդի մատենագրութեան առաջնի-
ղին մէջ Պէշիքթաշէանի մահաւաճքը բացուած վի-
հը կատարեալապէս լեցնող և ժամանակակից բեր-
թութիւններու մէջ քայլուող հանգիստաղղ Միւս , Պ ,
Տեղեցիների ուրիշ բաղմամբ և երկարութիւններ-
քէն ի դատ՝ այս անգամ ի լոյս բնծայած Արշիլ Բ-
թատեանուագը՝ աղղին մէջ այս տեսակ մատենա-
գրութեան առաջին փորձն ըլլալով , մեծամեծ գա-
վութեանց արժանի է :

Ըստ ինքեան ուրիշ աղղաց մէջ հեղինակուած
նմանօրինակ գործքերէ ունիչ նուագ պատուական է ,
թէ նիւթոյն ընտրութեամբ , զոր հեղինակը քա-
ջութեամբ ձեռնարկած է աղղ . պատմութիւնն
առնուլ և զոր խիստ լուս յարմարացուցեր է Օբե-ւայի-
և թէ մանաւանդ խտրական լեզուին յատուկա-
թեամբ՝ որ ծայրէ ի ծայր յանդաւոր է :

Ուստի և բաղմամբիւն հեղինակին այս գործը՝
կրկնակի պատիւ կը բերէ աղղին : Նախ թատե-
րանուագը , մատենագրութեան մէջ մեծ մտնելով , և
ապա՝ օտար լեզուով մ՝ ալ զայն այնքան լաւ բա-

ցատրելով, որուն ներքեւը Կոտայքի քերթող մ'անգամ իւր ստորագրութիւնը դնելու չ'երկայիր:

Նիւթայն պատմական մասը լեզուէ տաճար, բայց Գնեկայ մէջ բերուելովը բիշ մը աւելի ընդարձակութիւն գտած է, և փաստնաձեւի գերը, արգարեւ շատ ծարարութեամբ յօրինուած:

Չիլիքիւն նկարագրութեան գաղափար, հիւնական գրիչը մինչեւ ցրիւ իւր բնածին կրօնով չ'է կորուսած, և Արշակի պէս բազմաճիւղ առքայի մը անգրաւոր և անաստ կրքերը Գնեկի և Վաղինակի առեւտրային դրոշմայնը հետ արժարդէս նկարագրուած են:

Գ. Հանդէսին Գ. տեսարանը շատ վաւեր և ծարար կերպով յօրինուած է, և լատինագրութեան վրայ գեղեցիկ տեսարան մը կրնայ ընծայել:

Բայց այս գեղեցիկութիւններուն արժէքն ու փայլը յաւելցնողը, յայտնի է թէ երաժշտութիւնը պիտի ըլլայ:

Մանասէս, մասնաւոր յիշատակութեան արժանի է Պ. Թէրզեանին գեւ. նոր 'իւրոյ ընծայած Անակրէոնի Տաղից Թարգմանութիւնը 'ի Հելլեն բնագրէն:

Արարէն կը համարձակինք լոսն թէ Վիրգիլի ոտի հոլորակներուն մեղրածորան թարգմանիչն անգամ չ'էր կրնար Անակրէոնի Աղանէտի՛ն այն անանան տաղը՝ աւելի քաղցր և ողորկ եղանակաւ հայերէնի վերածել, կամ գլխեւէր բանաստեղծին Այգաւանի և կամ անոր Սիբուռնի և Սիբուռնի պատկերները ծարարագոյն արուեստիւ մեղի նկարագրել:

Վերջապէս իրրեւ ճշգրտութիւն իմաստի և իրրեւ գոգրը ներդաշնակութիւն լեզուի՝ մեծապատիւ բանահիւսին այս գեղեցիկ երկը մեղի փափաքել կուտայ ուրիշ Յայն և Հատին գասական բանաստեղծից գործերն ալ իւր գլխակիւն գրչաւն 'ի Հայ փոխուած տեսնելու:

Սակայն ինչպէս բնութեան յօրինած ամենագեղ ծաղիկն անգամ արեգական ջրով ճառագայթութիւն կարծես որ փթթի և ուռնաւանայ, այնպէս ալ հանձնարել գրիչներուն արդիւնքը, մեծահոգի Մեկենասներու նպատակն և քաջութեամբ լեզուի միայն կրնայ երեւան գալ:

Քաջատոհմիկ Տիւրքանի մը ստղծական առաւանակութիւնը արեգաբոյր Բագրատունեայն երկունքը կը գգուէ և կը պատկէ:

Տասնեան ու Ղարամեան ընտանեաց ուսումնաւորն ուրիշ ուրիշ Միթիթարեան Հարց գործերը կ'անմահացնեն:

Իսկ այժմուս պերճիմաստ Օսկանի մը շնորհիւ Թէոփի կարապը՝ Արամեան բարբառով իւր երգերը կը կրկնէ:

Մեծայայտ Լոթ՝ որ ապագային մէջ, յիշեալ Արամեանք 'ի Ֆենտիկն անունն ալ Տիւրքաններու և Տասնեաններու անմահաց անուններուն հետ զուգարարութեւ պիտի յիշատակուի իրրեւ բարեկարգ խնամակալ ժամանակակից հանձնարներու:

Մինչդեռ նոր գարտ ստղծային բանաստեղծութիւնը այսքան երեւելի անուններով կը պարծի(ք), գեղարուեստից ուրիշ Տիւրքան ալ որ բնաօրէն զգալի խլրաւում մը կըստանան: Քանզի միայն շարժումը միւսներուն ալ յառաջագիմութիւն կ'աղղէ:

Երաժշտութիւնը և նկարչութիւնը՝ քերթուութեան դաշնադրան բացատրութիւններն են, և անոր համընթաց ընկերները:

Մարգարէթիւնը՝ Լոթ բանաստեղծութեամբ կը յախշատուի կը կրթի, երաժշտութեամբ ալ կը քաջաբերի կը գործէ:

Բնութեան մէջ եռագր՝ տապին ուսումն է:

Ուր էութիւն կայ, անդ ներդաշնակութիւն կը տեսնուի:

Երաժշտութիւնը՝ բնութեան այն մայրենի ծայրն է, որ վայրենի մարդկութիւնը 'ի քաղաքակրթութեան տապնորդէց, բնութիւնը մեղմեց, և աղատութեան օրորոյցին վրայ երգէ:

Տիւրքաց դայիակն է, որ գեղեցիկն, բարեպետ և ճշմարտին գաղափարները կը ծնուցանէ, անշոշափելի և անճառելի՛ն շոշափել կուտայ, կը ճառէ, անհունը կը մեկնէ:

Մարգարէթը արեւուն ըլլալն բացած կէտէն մինչեւ յաւիտենականութեան եղբը՝ երգելով կուգայ, կը մեծնայ, և կ'երթայ. . . .

Երկրագործն իր արտը՝ երգելով կը հերկէ:

(*) Երանի՛ թէ՛ Պ. Այվազեան, Բանաստեղծութեան վրայ ըրած իւր հատուն և կորովի խորհրդածութիւններէն զինի՛ն՝ ո՛չ թէ այս ինչ բանաստեղծի և այն ինչ քերթուածոյ կամ երգի անունը միայն յիշելով և ներքողելով շատանար, (որ խիստ սովորական է մեր գրագիտաց մէջ) այլ տող տող քննէր նոյն իսկ քերթուածը կամ երգը, գնահատէր բանաստեղծական արժէքը գտումներու, իմաստներու, գարծառմաներու, կարողացութեան և լեզուի ճաշակին մէջ, և ցոյց տար մէն մի գրուած տանաց արժանի տողերը և կողմերը: Մենք այնպէս կը կարծենք թէ՛ այս եղանակաւ ուսումնասիրած մի փոքրիկ երգն աւելի կարող է Երգչի անունն բարձրացնել քան թէ այն դրուատիքը, որ չ'է հիմնուած բանաբնական ազդեցութեամբ լեզու: Հատ կը ցուցնէ մենք, որ բանաբնական այս արգասաւոր ճիւղը, այս բուն բանաստեղծութիւնը, տակաւին մշակութեան աւելում չ'է մեր ազգային արդի գրականութեան մէջ: Մենք միայն վարժած ենք դժբաղդաբար կամ գովել կամ պարսաւել, իսկ անաչառ հոգեով քննել որ և իցէ հեղինակութիւն և նոյն քննութեան արդիւնքը իրօք ծանօթացնել հասարակութեանը՝ ո՛չ երբէք: Ով որ միանգամ մտադրութիւն գարծառցած է մեր արդշային պարբերականաց մէջ հրատարակուած նորաստեղծ գրեանց աղագրարութեանը, կարող է լրովն իւրաւունք տալ մեզ — Ծ. Խ.

Այս անբարեկամ ցուցանիշները կամ տա-
լիքով մը կրտսիտ ։

Հայկեր՝ իր երամակը, սրինգով կը մակաղէ ։
Բեռնակիրը՝ ծանր բեռը հէ՛լ էսօրն կը լծե-
թեցնէ ։

Երաժշտութեամբ հերթէն շրջան բոլորակ կը
գառնան ժամերով, և ատենդոյ մշտանորոգ՝ նը
ւազաւոր պարը կը ներկայացնեն օրհներգութեամբ ։
Վայրենիներն անգամ բնութեան այս օժիտէն
զուրկ չեն ։ Վասն զի երաժշտութեան նախագոր-
ծին՝ անոնց եղբայրնայ նահապետական փառն է-
ղաւ ։

Հարուստ՝ լծէ աղքատ, երբ լծուաւ են, կը
մոխթարէ երաժշտութիւնը, երբ յաւաստա՝ կը
քաշալբէ, երբ տխուր՝ կը փափէ, և երբ զուարթ՝
կը հրճուեցնէ ։

Երաժշտութեան գլխաւոր աւարկներն են, և
մեր ամենէն փոքր գաղափարներն ու զգացումները ։

Դա՛՛ էկեղեցւոյն մէջ՝ Ամենալի կ'երգէ, ընկե-
րութեան մէջ՝ Սէրը, պատերազմին մէջ՝ Ապրիլ-
ժիշտակութեան մէջ՝ Հայրենիք ։

Մարդկային հանձարը՝ ինչպէս բնութեան ու-
րիշ պարգեւները, նոյնպէս երաժշտութիւնն ալ
արուեստի վերածած է, որ Զայնդուրէն կ'ըսուի ։

Մեր ազգային երաժիշտներուն մէջ՝ հանգու-
ցեալ Պապա Շամբարձումը՝ մեծ անուն թողած է, և
Աւանդաբան Զօհաբ Հայոց մէջ ծաղկեցնելով, և անոր
համար մասնաւոր ձայնագրութեան եղանակ մը հը
նարեւելով, որ մինչեւ ցարգ մեծ գիւրտութիւն կ'ըն-
ծեւէ ուսանողաց ։

Յայտնի է լծէ՝ Արեւելեան եղանակները, մա-
նուանդ Ստապան ու Իսփահանը, և ընդհանրապէս Ա-
րաքական Իմէ սաւը՝ Եւրոպացիներն անգամ յա-
պուշ կրթել տուած են ։

Մեր երգերը՝ գլխաւորապէս եկեղեցական են, և
Սահակ Պարթեւի, Օձնեցւոյ, Կլայեցւոյ և Պը-
լուզի օրերէն մեզ կը համեմատ ։

Վերջին դարու մէջ առաջին համալուսար
Հարկանագէտ՝ Խարթալի Տ. Յարութիւն մը
եղած է ։

Եւրոպայի պէս ճարտար երգահաններ ունենա-
լը՝ Գողթան սերնդոց համար անկարելի բան մը չէ ։

Եւ այսօր ո՛ր կրնայ ըսել լծէ, Գողթան երգ-
չոց արծաղանքը՝ մեր փառաց օրերուն հետ մէկ
տեղ մարեցան՝ երբ Արեւելեան և Հայկական Քը-
նԱՐՆԵՐՈՒ երկիւստն յիշատակները գեւ մոռ-
ցուած չեն ազգին մէջ ։

Սոյն կրկին Քնարները՝ որոց հիգիւսներն
էին Պարսկացի՝ Արիտակէս Յովհաննէսեան, Գառ-
րիէլ Երանեան, և Նիկողոս Թաշճեան՝ իրենց անդ-
րանկութեան մէջ միտենալով արժանի էին ։

Բայց արդի ազգային երաժշտաց ամենէն ար-
դիւնաւորը Պ. Թերզեանի Արշակ Բ. Թատերա-
նուագին եղանակը յօրինող տաղանդաւոր անձն է ։

Պ. Տ. Չուխաճեանի այն երկարութեան մէկ

մասին ունենալիք գտնուող անձանց վկայութիւնը
յոյս կուտայ մեզ՝ որ բանաստեղծ և երաժիշտ այս
թատերանուագին մէջ իրարու արժանի պիտի հանա-
գիտանան ։

Ունիմը նաեւ Եւրոպայի այլեւայլ երաժշտարան-
ներէն վկայաւոր առնելու յաջողած ուրիշ քանի
մը ճարտար երաժիշտներ, որ մը ազգային հա-
մար մեծամեծ յոյսեր կը հայթայթեն ազգին ։ (*)

Երաժշտութեան հետ ՚ի միասին Նկարչութիւ-
նը և արձանագործութիւնն ալ բանաստեղծու-
թեան թարգմաններն են, և առ հասարակ գեղեց-
կին և վեհմին արտայայտութիւնները ։

Բայց գծագրութիւնը՝ որ նկարչութեան հիմն
է, ամեն աղատ և մեքենական արուեստից մէջ ի-
րեն յատուկ անշն և օգուտն ունի ։

Ունի նաեւ իրեն մասնաւոր ճիւղերն ու տե-
սակները ։

Գծագրութիւնը՝ նոյն յարաբերութիւնը ունի
նկարչութեան հետ, ինչպէս ռասնաւորը բանաս-
տեղծութեան ։

Գծագրութիւնը — որ գծագրութեան ալ է —
երկրաչափութեան կ'առնու սկզբունքը ։

Մէկը որչափ որ բնութենէն օժտուած ըլ-
լայ՝ դարձեալ առանց դաստառի անհնար է կա-
տարեալ գծագրել ըլլալ ։

Բնութիւնը՝ իր պարզութեամբ մեր աչքին կը
ներկայանայ ։

Մեր աչքէն գաղափարին անցնելով ձեռքին
հաղորդողը՝ օրէնքն է ։

Օրէնքն ալ վարժ ու փորձ դասատուն կը
ճանչնէ ։

Իսկ նկարչութեան գաղտը, այսօրն ալ բաւա-
կան չէ ։

Պէտք է գծագրութեան հետ, նաեւ գիւր և
Էրանգ ։

Եթէ առաջնով ձեւը կամ չափը կ'իմանանք,
երկրորդով և երրորդով ալ նիւթին ընարութիւնը,
և անոր գոյնը ու արտայայտութիւնները ։

Ճարտար նկարիչը՝ հաստատամտութեամբ, ըզ-
գացմամբ, ճաշակով, ճշտութեամբ և վայելու-
թեամբ կը կազմուի ։

Առով հանգրձ ուսանիլ պէտք է նաեւ՝ ճար-
տարապետութիւն, ընդգրկնակութեան գիտու-
թիւն, մարդակազմութիւն, նախնեաց ճարտարա-
պետութիւն, պատմութիւն և սկզբունք բնարու-
ծութեան ։

(*) Ազգային Երաժշտութեան ներկայ վիճակին նը-
կատմամբ բոլորովին տարբեր է մեր կարծիքը ։ Մենք
առեւել համափառ ենք Պ. Եղիա Տնտեսեանի գիտու-
թեանը, որոնք հրատարակուած են Ժամանակ
հանդիսի մէջ, (1864 թիւ 54 և 45) Մէլուի մէջ,
(1864. 248), և Միտի մէջ (1867, թիւ 6. 7. 8. 9). — Ծ. Խ.

Գեղարուեստից մէջ անդրադարձին պէս նը կարիշն ալ արարութեան թարգման է :

Սա է որ անշունչ նիւթին ձեւ՝ գոյն և գրեթէ կեանք կուտայ :

Իր կէտքն է՝ վրձինը :

Եթէ Խառնան՝ Գաղղիան, Հոլանտան և Գերմանիան Միքէլ-Անձելոներով, Բուսոններով, Ռէմպանդներով և Գաուդիաններով կը պարծին, Հոլանտան ալ 19-րդ դարուն մէջ՝ իր պանծալի Այվադափներով, Պալաններով, Սաքայեաններով, Ումպիլներով, Էքսերմաններով և Սրապաններով կը վառ աւորուի :

Արդէն ասոնք իրենց գործերը հասարակաց մրցման կրիչը հանած են :

Պ. Յովհաննէս Այվադափի Զբօնէիչը. և մանաւանդ՝ Երիւր երանելոյն և անդադարաւ և հոգի Ապրաքայ շէշեր ի խնայ ըստք՝ ստեղծագործութեան անդուգական պատկերը. իրիճաւ ձեջ Արեւան մարջ հալել. Փարիսը արուեստահանգիտին մէջ դրած՝ 1854ին Սիեռի թիւրքոսի-նը, որուն համար Գաղղիոյ կառավարութեանն մանաւոր մետալի օն ըստացած է : Տրաքիոյն լաւիշէն լաւաւորել. Սոթիլի շապիւթի-նը, ասոնք իրենց տեսակին մէջ նոյն իսկ Եւրոպիոյ համար մէն մի գրելու-գործոց են :

Իսկ Պալանց աննուագործ գերդաստանին վայելչապէս կերտուածները, և մանաւանդ Յակովբ պէյին վսեմ հանձարոյն ծնունդ՝ կայսերանիստ պալատները, ճարտարապետական արուեստին օրինակ հանդիսացած և օտարալից բարձրաստիճան այցելուներին անգամ յակնջուս թողած են :

Դարձեալ Պ. Արքայեամ Սադայեանի իւսկիւտար՝ Ելէնի-Մահալէի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյն համար քաշած Պոլոս և Պէրլոս սափաւոր պատկերները՝ յատուկ յիշատակութեան արժանի են :

Զուգակշիռն մէջ Պետրոսը՝ եզական է իր կատարելութեամբ և նորութեամբ :

Նոյնպէս են նաեւ հանգուցեալ Օրբան Պոլոս աղային, Պալան Կարապետ և Բարուսի պէյերու կենդանակարները :

Պ. Տեղեմաք Էքսերմանի թուրքի Բաշիչը, Արեւելեան Հայկական Ոճի Աղբիւրի հոգ սիրահարուի-նը, Բեյայի համաձայնի հրեանք. Սիւլեմանի պալատները՝ շատ ընտիր և գեղեցիկ նկարներ են :

Ուսում Պէհլաւ Էֆէնդի-նի բաղնիքի գործերը, որոնց մէջ Պոլոս արուեստահանգիտին գրուած Տաճկաստանի յոսանքաբերութիւնը երեւեղագոյնն է, ամենուն յայտնի ըլլալով, երկար դրուատաւոց չի կարօտիր :

Ունի նաեւ Հայաստանի Ժերմանոյն պալատները, Տաճկայ Վիլնիայի վայ ըստք պարտաւորութեան պալատները, Յոնի Գեղեցիկ, և Անի-Պէշապի ղայ նկարչական հեղեւնակութիւնները :

Ո. Պէհլաւ Էֆէնդի-նի, արքունի պալատին ալ պատկերահանն է :

Վերջապէս Ժամանակակից Հայ պատկերահաններու դասին մէջ՝ պատուաւոր տեղ մը դրուած

է նաեւ Պ. Պետրոս Սրապան : որուն այլևայլ գործոցը մէջ ընտրեղագոյն կը համարուին Օրբանի-ն Սոթիլի-ն ձիւ-նի-նը, Սամաթիոյ մէջ Հուսի-մեական Հայոց եկեղեցւոյն համար հեղինակած Պոլոս-Պէրլոսի պալատները. Եւրոպի-ն ալ :

Այս տեղ կը հարկադրիք նաեւ յիշել Արտուրադեան Եղբայրները, որոնք մանրանկարի մէջ թէպէտ խիստ ճարտար, բայց մանաւանդ լուսանկարութեան արուեստը Թուրքիոյ մէջ ծաղկեցրեանքին մէջ համարու ստացած՝ և այս ճիւղին մէջ Եւրոպիոյ ամենէն երեւելի արհեստագործաց հետ ի կշիռ գալու թեւակոխած են :

Հոյլ ի հոյլ գունազարդ նկարներ՝ մեր ազգ. հինաւոր ծաղկանկարներուն մէջ ալ կը գտնուին :

Ծաղկաւաններ և ծաղկոցաձուրեր ու եկեղեցական պատկերներ խիստ կիրթ ճաշակաւ նկարուած տեսանք անձամբ՝ Եւրոպիոյ մէջ, Մեծ. Մարտիրոս պատուելի տեղացի վարպետ նկարչին քով : որ այժմ վախճանած է :

Հայաստանի ուրիշ գաւառներուն դալով, ճիւտայի հանգ՝ Մահալէի Մարտիրոս բնիկ Վանեցի երեւելի պատկերահանին գործերը շատ գովելի են :

Խրախուսներ ուրեմն գեղեցիկ դպրութեանց և արհեստից մշակութիւնը :

Քանի, ասոնք ազգի մը սիրտն ու ճաշակը կը կրթեն, բարքը կը բարեւաւեն, և ապագան կը պատրաստեն :

Հայաստանի գաւառներուն համար ընական յարմարութիւնը չէ որ կը պակսի, այլ կրթութիւնը :

Կեսարիոյ Նափաշիչը՝ որոնց մեծ մասը Հայ են՝ անուս պատկերահաններ են :

Քանի քանի Այվադափիներ կը սնուցանէ իրոր Ասիոյ օրհնաւ հողը իւր ծոցուն մէջ, որոնք երեւան դալու և անուն մը ստանալու համար կրթութեան լամբարին կը հարօտին :

Որքան բանաստեղծներ, երաժիշտներ, ճարտարապետներ կը պարունակեն Հայաստանի խորձիթները, որոնց ինչ ըլլալը թէ իրենց և թէ աշխարհի ծանցներու համար՝ վարժապետի մը դիւթական գաւառներ միայն կը պակսի :

Ուստի ջանանք դպրոցներուն վիճակը բարեբերու, որպէս զի նոր սերունդին հետ ազգին մարմինը նոր կեանք և առնչութիւն ստանայ :

Չի մոռնալ երբեք որ այնպիսի դարու մը մէջ կապրինք՝ ուր ուսումն և գիտութիւնը միայն ազգութիւնները կանգուն կը պահեն և հայրենիք մը կը շինեն :

Իսկ տղէտ և անոպայ մնացող Ժողովուրդները, ապագային մէջ իրենց՝ Անուրբէրը կը պատրաստեն :

Ա. Յ. Այվազյան

ԿԱՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ա. Ռ. ՈՂԶՈՒԹԵԱՆ

(Հարաձայնութիւն, տես թիւ 7.)

Նոյնպէս և ի մէջ պտղաց են, որք են աննդարար և գիւրամարտ, այսինքն խնձոր, սերկեւիլ, ծիրան, թուզ, թութ, խաղող, դեղձ, արմու, և այլն: Եւ են՝ որք են աննդարար, այլ նուազ ստամբոսաց յոյժ մնասակար, այսինքն՝ նուշ, բնկոյզ, կաղին, չափա նակ, և այլն: Եւ են՝ որք են յոյժ զւ վարար, այսինքն՝ նուռն, տանձ, չոր, նարինջ, լիմոն, սեխ, մեղրապտուղ, վաբունգ, և այլն, զորս պարտ է միշտ խնամով ի կիր առնուլ: Օ՛ր զոր ինչ և իցէ, որչափ և բարի իցէ, մնաս է՝ յորժամ առնուցու անտի չափազանց, Եւ ներհակ այսմ, անառողջ և փնա սակար ինչ՝ ոչ այնպէս փնասէ, յորժամ առնուցու չափաւոր:

Արդ՝ առ ի որոշել զզանազան տեսակս կերակրոց, և ի բացատրել զնոցին բնութիւն և որպիսութիւն, և ի ցուցանել զնոցին ներգործութիւն ի վերայ զանազան կազմուածոց, անցանէ անդր քան զչափ սահմանի ստորադրութեան մերոյ, վասն որոյ փոխանակ առաջի առնելոյ զմանրամասն պարագայոց այնոցիկ, որք ոչ գիւրեաւ իմասցին ի հասարակոց, և ոչ եւս բազում մտադիր լիցին, այլ մեզ փոյթ կաշուք գնել աստ առաջի ամենեցուն զյետապայ գիւրին կանոնս ընտրութեան կերակրոց վասն պէսպէս կազմուածոց և հանգամանաց գրութեան անձին:

Օ՛ր օրինակ:

Այնպիսիք՝ որոց թանձրագոյն մասն մարմնոցէ նուազ և թուլ, պարտին

ի բաց կալ յամենայն մածուցական և գուարամարտ կերակրոց, այլ կեւրակուր նոցա պարտ է լինիլ աննդարար և գիւրամարտ, և պահել միշտ զկրթութիւն յամենայն առաւօտու ի բաց օդի:

Այլ որք առատ են արեամբ, պարտին ամենայն զգուշութեամբ ի բաց կալ ի ճարպոյլից կամ իւղալի կեւրակրոց, և ի զորաւոր բնակեաց, որք են օղի, գինի, քարեջուր, և այլն, այլ կերակուր նոցա պարտ է լինիլ հաց և դաւորէք և զովարար պտուղք, և բնակելիք նոցա՝ ցուրտ ջուր, շիջուկ կաթին, օշարակ ի հիւթոց պտուղ, և թեթեւ քարեջուր:

Եւ որ պարարտ է, չէ պարտ նմա աղատօրէն առնուլ զիւղալի և կարի աննդարար կերակուրս, այլ առցէ նա յաւէտ շողգամ, ստեպղին, կաղամբ, բողի, զնստոր և զայլ համեմունս ի յորդել զքրտունս և սրտճառել լատէս զմիզումն. իսկ բնակելի նորա իցէ բաց ի ջրոյ՝ թէյ և սուրճ կամ զաֆէ, և այլն, պահեոցէ և միշտ ըզկրթութիւնն ի բաց օդի, և ննջիցէ յոյժ սակաւ:

Եւ նորա՝ որք են նիհար, կեցցեն ըստ ամենայնի ներհակ կանոնի պարարտ անձանց:

Իսկ որք նեղին ի կծուութենէ կամ ի թթուութենէ ստամբոսաց, պարտին կեալ առաւելապէս անասնոցին մտեղինօք և ի բաց կալ յամենայն զորաւոր բնակեաց, կամ առնուլ երբէք զթէյ կամ զզաֆէ, բաց և մի զանց արասցեն յամենայն առաւօտու լուղանալ և առնուլ զկրթութիւն ի բաց օդի:

Այլ որք ունին զյօգացաւութիւն, նուաղութիւն և ախտ ախտնդանաց կամ յարգանդի, պարտին ի բաց կալ յամենայն փքարար, մածուցական և

դժուարամարս կերակրոց . նոյնպէս և յամենայն աղետ և ծխեալ մտոց . և յայնց ամենից , որք են տախպ , բարի , կծու և թթու : Այլ տյուպիսեաց կերակուր պարտէ լինիլ թեթեւ , դիւրամարս , չափաւոր , սառն , և բնութեամբ լուծողական :

Այլ որք նեղին յանմարսողութենէ կերակրոց և ՚ի պահտութենէ ախորժակի , պարտին ըստ ամենայնի կեալ թեթեւ և դիւրամարս կերակրովք , և ՚ի բաց կալ ՚ի զօրաւոր բնութեաց : Կերակուր նոցա լիցի սակաւ հաց , կաթամբ եփեալ բրինձ , սագու , արարուտ և դարբիք : Այլ բնութիւն նոցա իցէ հոլմ կաթն կովու և ցուրտ ջուր , և պահեցի միշտ կարգաւ լուղանալն յառաւօտու և կրթութիւնն ՚ի բաց օդի :

Ոչ միայն պարտէ կերակրոց լինիլ պատշաճ հասակի և կազմեալ մարդկանց , և ըստ հանգամանաց կեցութեան նոցա , քանզի նստողական և ուսումնասիրական անձինք պարտին կեալ կարի չափաւոր քան այնոքիկ որք աշխատին ՚ի ծանր գործս արտաքոյ տան : Այլ են կերակուրք ինչ , որք են յոյժ անդ արար և դիւրամարս գիւղականաց , այլ դժուարամարս և վնասակար քաղաքացոց : Այլ ընդ ներհակն զոր ինչ կերակուր քաղաքացիք կարեն առնուլ , այնու գիւղացիք սովամահ լինին :

Չէ պարտ կերակրոց լինիլ միշտ միատեսակ , զի ՚ի կիր առնուլն մշտապէս զմիատեսակ կերակուր , կարէ պատճառել զզուանս , յորմէ յառաջ գայ կորուստ ախորժակի և անմարսութիւն :

Ինտութիւնն պատրաստեալ է վառն մեր զպէս պէս տեսակս կերակրոց , ընդ նմին և շնորհեալ է մեզ ըստ տեսակաց կերակրոց և զսուր ախորժակս

՚ի վայելել զայնս . վասն որոյ մի որ հաստատեացէ զինքն ՚ի մի տեսակ կերակուր միայն : Այլ միայն որք ախտացեալ են ցաւ օք , պարտին զգոյշ կեալ յայնց կերակրոց , որք ունիցին զզօրութիւն առաւելոյ զցաւն : Այլ պէս եթէ որ բմբռնեալ իցէ ՚ի յօգացաւութիւն , չէ պարտ յաճախել ՚ի գինի , ՚ի կարող արգանակ կամ ՚ի հիւթ հանեալ յեփեալ մտոյ , ՚ի միս կովու . և ոչ ՚ի կծու , ՚ի թթու և ՚ի բարկ համեմունս :

Այսպէս և որք նեղին ՚ի քարէ և ՚ի խճէ , պարտին ամենայնիւ զգոյշ կալ կծուային , թթուային և այլ վնասակար կերակրոց յիշատակելոյ ՚ի վեր : Այլ նոքա , որք ունին քոր , քոս և բոր , պարտին միանգամայն ՚ի բաց կալ յաղեալ և ՚ի ծխեալ մսեղինաց : Այսպէս իմա և վասն ամենայնի :

Չիք այլ հաստատուեն կարգ և կանոն քաջառողջ կեցութեան մարդկան քան կերակրոց մեր լինիլ թեթեւ գիւրամարս , անդարար և չափաւոր : Օրի վասն առողջութեան անձին ոչ միայն գիտել պարտէ՝ կերակրոց լինիլ անվնասակար , այլ և հարկ է ՚ի կիր առնուլ զայն կարգաւ և ՚ի կանոնեալ ժամանակի , այսինքն՝ յառուրն երկիցս կամ երկուս , ոչ նախ քան զքաղցնուլն , և ոչ անդր քան զյագեանալն :

Ախալին յոյժ , որք կարծեն երկար պահեցողութեամբ առաւել առողջ կեալ , զի յորժամ ստամոքսն և փորութիւն զագարին ՚ի տարածմանէ կերակրոց , կորուսանեն զպատշաճ կարողութիւն ընդարձակման արեան , որով նուազին և լքեալ հողմով կորուսանեն իսպառ զախորժակ իւրեանց , վասն որոյ եթէ պահեցողք և եթէ շուտաւոր կորուսանեն զկարողութիւն մարսողութեան , որոյ բազում են չար հետեւանք :

Ոմանք՝ որք կարի մոլեալ են ըզ-
հետ թէյի կելով միայն կտոր մի հա-
ցիւ, որք և ՚ի բազում ժամս մնան
առանց ուտելոյ զայլ ինչ, անկասկած
փութով կորուսանեն զախորժակ իւ-
րեանց որով ապականին հիւթք մար-
մնոյ, ընուն աղիքն հոգմով, և հետե-
ւին վնասակար հիւանդութիւնք:

Որ սովոր է ընթրել ՚ի տարածա-
մու երեկոյեան, պարտ է լինիլ այնր
կարի թեթեւ և դիւրամարս, զի թե-
թեւ և դիւրամարս ընթրիքն հան-
գիտութուն բերէ, և սայ փութով
յառնել ՚ի քնոյ, և ՚ի յառաւօտուն
ունիցի զօրը ախորժակ ՚ի նախաճա-
շել և դիւրեաւ մարսել:

Իազում հիւանդութիւնք մանա-
ւանդ սաստիկ ջերմն պատճառին ՚ի
ներգործութենէ յորդ արեան հիւ-
թոյ կամ ՚ի լիութենէ անօթոյ: Օ՛ր
կարող անձինք՝ որք են քաջառողջ մար-
մնով, առհասարակ ունին յոյժ առա-
տութիւն արեան և այլ հիւթոյ, և
յորժամ յանկարծ յաւելուն զայնս
խնդրելով կամ ծանրաբեռնելով ա-
ռատ և կարի աննդարար կերակրովք,
անօթք մարմնոյն կարի յոյժ տարա-
ծեալ լինին, և աստի խանգարի կանո-
նաւոր շրջանառութիւն արեան և յա-
ռաջ գայ բորբոքումն, և յայտնանէ է,
զի բազումք ըմբռնին ՚ի սաստիկ տափ-
նապոզական ջերմն, կամ ՚ի կաթումն՝
զկնի խրախճանի կամ շուշայտութեան:

Վնենայն առատ և յանկարծական
փոփոխութի կերակրոց են վտանգա-
ւոր յոյժ. քանզի զօրս երկար սովո-
րութեամբ ստամոքսն բնաւորեալ է
՚ի մարսել, ոչ կարէ տանիլ յանկարծ
փոփոխութեան անսովոր կերակրոց,
բայց եթէ որ ստիպիցի փոփոխել
զկերակուրն, պարտ է առնել զայն ա-
տիճանաւ. քանզի յանկարծ փոփոխու-
թիւն աղքատիկ և պարզ կերակրոց,

առհասարակ բազմախորտիկ և ՚ի կարող
կերակուր, և կամ ընդներհակն ՚ի հա-
րուստ՝ բազմախորտիկ և ՚ի կարող կե-
րակրոց առ տղքատիկ և ՚ի պարզ կերա-
կուր, հնար է կենսական գործադրու-
թեան մարմնոյ շրջիլ ՚ի վտանգ մեծ
և երբեմն յանկարծակի՝ առ ՚ի մահ:

Ի վերջ ամենայնի գիտելի է, զի
կարգադրութիւն կերակրոց, որք ՚ի վեր-
անդր յիշեցան, չէ պարտ այնպէս հաս-
տատել ՚ի միտո, որպէս թէ ամենայն
փոքրիկ փոփոխութիւն կերակրոց դա-
տապարտելի է կամ խախտէս յոյժ վը-
տանգաւոր. քանզի անհնարին է ամե-
նեցուն ՚ի բոլոր կեանս ՚ի բաց կալ ՚ի
պատահական առ աւելութենէ և կեալ
յոյժ կանոնօք, կարծելով թէ՛ փոքրիկ
խտտորումն ինչ է վտանգաւոր, վասն
որոյ կարէ փոքր խոհեմութեամբ վա-
րելով՝ առնուլ զկերակուր կամ ըմ-
պելլա երբեմն փոքր և երբեմն շատ
քան զսովորականն իւր, յամենայն ժամ
միտ դնելով չափաւորութեանն:

ԳԼՈՒԽ Ե.

(Դ.)

Ինառողջ օդն ոչ պակաս քան զայլ
ամենայն պատճառան յիշատակեալս ՚ի
նախընթաց գլոս խոն՝ ամէ է ՚ի մեզ ըզ-
պէսպէս հիւանդութիւնս: Սորդ իկ
առաւել մտադիր լինին վնասակար
ուտելեաց և բնոյեւեաց քան անսոռողջ
օդոյ, որ ներշնչի ՚ի թոքն, և որ դրեթէ
բազում անգամ բաց ՚ի վնասելոյ ա-
ռողջութեան՝ պատճառէ եւս զյան-
կարծական մահ:

(Ե) Դն նման ջրոյ ունի զմեծ մասն
մարմնոյ, յոր գոյ ՚ի միութիւն, և բա-
զում անգամ ընու զայն վնասակար
որակութեամբ, որով պատճառի յան-

կործակի չնչարգելէ կամ սպառնումն չնչայ։ Բայց բաղումք բնառ ոչ զգուշանան յայսպիսի բռնն ներգործութենէ օգոյ։ Փոքր փնասակար ներգործութիւն վատ օգոյ մեծ փնաս պատճառէ առօղջութեան մարդոյ։ վասն որոյ փնասացուք առ ՚ի զգուշութիւն խօսիլ աստ սակաւութ, և ցուցանել զվտանգան, որք յառաջ քան անտի։

Հնար է օգոյ լինիլ փնասակար բազում եղանակաւ, զի որ ինչ փոխէ աստիճան օգոյ առ ջերմ, առ ցուրտ առ խոնաւ, և այլն, առնէ զայն անառողջ։ Օրոր օրինակ՝ յորժամ օգն է կարի ջերմ, ճապարկէ զջրային մասն արեամբ զօրացուցանէ զմաղձն, և զհիւթան առնէ հրատապ և թանձր, ուստի յառաջ գայ մաղձային տապօղական ջերմին և Բոլէրայ-Սորբուս։

Իսկ յորժամ օգն է կարի ցուրտ, արգելլու զթորումն քրտանց, պնդէ զթանձրագոյն մասն մարմնոյ, և խրտացուցանէ զհեղուկս, ուստի յառաջ գայ հարբուղիս, հաղ և այլ վնասակար ցաւ ՚ի լանջս և ՚ի կոկորդոս։

Եւ յորժամ օգն է կարի խոնաւութ, ապականէ զառաձգական թանձրագոյն մասն մարմնոյ, յորմէ յառաջ գայ մաղասային և լոյծ խառնըւածութիւն մարմնոյ, և պատճառէ տենդ, ներքին ջերմ և ջրգողութիւն։ Ուր խմբեալ են բաղմութիւն մարդկանց ՚ի միում տեղեւջ, եթէ պարաւութիւն օգոյ չէ անդ աղատ, փութութիւն փոխի այն յանառողջ դրութիւն։ Եւ յայսմանէ է, զի փափկասուն կամ տկարամարմին անձինք դիւրեաւ ըմբռնին ՚ի հիւանդութիւն, կամ ՚ի նըւաղումն ՚ի մէջ բաղմախուռն եկեղեցոյ կամ ՚ի բաղմաժողով տեղեւջ և կամ ուր օգն փնասի չնչմամբ յոգնախումբ մարդկան հրով, ճրագով, ծրխով, և այլ փնասակար հոսով։

Ի մեծամեծ քաղաքն բաղում ինչ ապականէ զօգն, և սպառնաւ մահաբեր հիւանդութիւն բնակչացն։

Նախ ՚ի ներշնչելն կրկնակի օգոյ։ երկրորդ՝ բռնաւորիլն այնր ծծմբով, ծխով և այլ փնասակար հիւթովք, և երրորդ՝ շարունակ գոլորշեօք անթիւ ապականեալ իրաց, այսինքն՝ աղբանոցաց, սպանդանոցաց և այլ աղտեղի տեղեաց։

Վնասայն կարեւորագոյն զգուշութիւն հարկ է առնել վասն փողոցաց քաղաքի, զի իցեն այնք բայ, լայն և ընդարձակ, յորս կարիցէ խաղալ ազատ օդ, զօրս և պահել սրբոս է միշտ մաքուր։ քանզի ոչինչ այնպէս ապականէ զօդ քաղաքի, որպէս աղտեղի փողոցք, յորոց և պատճառին պէս պէս հիւանդութիւնք և մահտարածամ։ Յայտնարի դարս և ՚ի ժամանակս ոչ երբեք փոյթ կալան արգելլու ըզկորի փնասակար սովորութիւնն տաւածեալ յամենայն ուրեք, այսինքն՝ թաղելն զմեռեալս ՚ի մէջ բաղմաբնակ քաղաքի և եկեղեցեաց։ քանզի բիւրաւոր նեխեալ դիք գոլով ամփոփեալ ՚ի հող մերձ յերեսս երկրի, և օգոյ ունելով ընդ այն յարակցութիւն, անհնար է եթէ ոչ արատեոյի, և այսպիսի աղտեղեալ օդ յորժամ ներշնչեցի ՚ի թոք կենդանեաց, անկասկած պատճառեցէ զպէսպէս վտանգաւոր հիւանդութիւնս։

Ուր օգն անշարժ է, անդ և անբարեխառն, ուստի ամենայն արդեւանք կամ բանաք, որք փակեալ են յամենայն կողմանց, ոչ միայն բանտարկեալքն ըմբռնին ՚ի մահաբեր ջերմն, այլ և տարածի ակտ նոցա ՚ի բաղումն արտաքոյ բանտին որք շուրջ զնովաւ բնակին։ Յայսպիսի դրութեան են և խղճականք ՚ի յաղթատիկ բնակարանս, որոց գոլով բնակեալ յաղտեղի

տեղւոյն 'ի մէջ ցած և անձուկ խոր
ճթի ըմբռնին 'ի պէտքէս վնասակար
հիւանդութիս, պատճառեալս 'ի թու-
նաւոր օգոյ, յորս գրեթէ չիք որ, որ
վայելէ զառողջ կեանս, և մանկունք
նոցա հասարակապէս մեռանին 'ի մա-
տաղ հասակի : Ամենայն զգուշաւոր
մտադրութիւն հարկաւոր է ամենե-
ցուն վասն բնակարանի, զի իցէ այն
ընդարձակ և օդամուտ, բանդի անհնար
է տան միոյ լինիլ առողջարար, եթէ
ոչ խաղայ 'ի նա օդ աղտոյ, վասն որոյ
պարտ է փայթ տանիլ յամենայն ա-
ւուր խաղացուցանել 'ի տունն եւ
յամենայն սենեակս զօդ, բանալով
զդրունս և զհանդիպակաց պատու-
հանս :

Զէ պարտ կանուխ յարդարել զան-
կողինս. այլ յորժամ յառնէ որ 'ի քը-
նոյ, պարտ է առժամայն 'ի վայր շը-
ջելով զայն դնել յանդիման զովարար
օգոյ բայեալ պատուհանի զօրն ողջոյն,
որով 'ի բաց վօրեցոյի վնասակար գո-
լորչի փակեալ օգոյ յեցեալ յանկողին-
սն, յորմէ և ազատ մնացէ 'ի վնասուց
առողջութե բնակչայն : () Դն՝ որ գա-
դարեալ է 'ի հանգստարանս, 'ի գուբս,
'ի ստորերկրեայ շտեմարանս և յայլ
այսոյիսիս, վնասակարէ յոյժ : Օ՛ի զայս
տեսակ օդ պարտ է համարել իբրեւ
զմահացուցիչ թոյն, որ բազում ան-
գամ սպանանէ զմարդ գրեթէ իբրեւ
զկայծակն : Վասն որոյ հարկ է ըստ
ամենայնի և յամենայն ժամ կարի ըզ-
գոյշ կալ 'ի բանալն զստորերկրեայ
շտեմարան ինչ և ընդ երկուր փակեալ
զգուբ, զտուն, զսենեակ, զամբարանոց
և զայլ խոնաւուտ տեղիս, յորս 'ի
մտանեւն պարտ է նախ տեղի տալ խա-
ղալոյ օգոյ 'ի նոսա առ վայրկեան ինչ :
Նշարան մեր պարտ է լինիլ ընդար-
ձակ, օդամուտ և ազատ յամենայն աղ-
տեղի իրաց և 'ի վնասակար հոտոյ, բան-

զի 'ի կիրտոնու զայն միայն 'ի գիշերի,
յորժամ փակեալ են ամենայն դրուեք
և պատուհանք նորա, զի եթէ իցէ այն
անձուկ, ուր և վառի ճրագ, և եր-
բեմն պահի ամխահուր, պատճառեա-
լէ մեծ վնաս առողջութեան, նա և
երբեմն նուազումն կամ մահ :

Որք պարտաւորին վասն գործոց
ծախել զօր իւրեանց 'ի բազմախումբ
քաղաքի, բարւոք լիցի վասն նոցա, ե-
թէ կարիցեն ննջել 'ի գիշերի արտա-
քոյ քաղաքին, ուր շնչեալ աղտոյ և
բարեխառն օդ ցերեկեան օգնէ ան-
բարեխառն օգոյն, զոր նոքա շնչեն,
և եթէ անընդհատ պահեսցի զայս
օգտաւէտ սովորութիւն, երբեք ոչ
վնասեացի առողջութիւն նոցա :

Տունք շրջապատեալ բարձր որմովք
չեն առողջարար, զի արգելեալ աղտոյ
շնչումն օգոյ, առնէ զայն խոնաւուտ,
և ամենայն խոնաւուտ տուն կամ սե-
նեակ վնասակար է առողջութեան, զի
պատճառէ հարբուղիս, ջերմն, յօգա-
ցաւութիւն, և այլն : Նոյնպէս և վը-
նասակար է, եթէ շուրջ կամ մերձ
տան կայցեն տունիք ծառոց, զի ծառք
խափանեալ աղտոյ շնչումն օգոյ, խո-
նաւուտ առնեն զտունն :

Հաճելի են յոյժ աչոյ ամենեցուն
գեղեցիկ կանաչագեղ ծառք, և ամե-
նայն որ յօժարի ունիլ 'ի տան իւրում
զտունիս ծաղկանց և պտղոց. բայց
և պարտ է միշտ պատշաճ տարակա-
ցութեամբ հեռի լինիլ 'ի բնակարա-
նէ, զի մի խափանեցեն զարեւ և զօդ :

Տունք՝ որ կառուցեալ են 'ի վը-
րոյ ցած և ճախնային գետնոյ, կամ
մերձ լճոյ, որոյ ջուր մնայ միշտ ան-
շարժ, կարի անառողջք են : Օ՛ի ցած
և ճախնային գետինք և զադարեալ
ջուրք ոչ միայն խոնաւուտ առնեն
զօդ, այլ և ծանրացուցանեն զայն ա-
րականեալ գոլորշեօք, յորոց պատճա-

ռին վատթարագոյն և մահաբեր հիւ
ւանդութիւնք։ Բայց որք պարտա-
ւորեալ են յայսպիսի տեղում բնակիլ
ընտրեացեն զչոր և բարձր տեղիս և
պահեցեն զայն միշտ մաքուր յամե-
նայն աղտեղի իրաց։

Եթէ զովարար օգ հարկուոր է
վասն առողջ անձանց, որչափ եւս հիւ
ւանդաց, որք բազում անգամ կորու-
սանեն զկեանս ի պահապանութենէ շն-
չառութեան ազատ օգոյ։

Վնասակար կործիք՝ որով բազումք
բարի համարին պահել զհիւանդին ի
ջերմ և ի փակեալ սենեկի, յամանս
այնչափ սաստիկ է, որչափ դժուարաւ
կարէ որ մտանել ի սենեակ հիւան-
դին առանց մերձ գոլոյ ի նուաղիլ
ի կարի ջերմութենէ և ի հեղձու-
ցիլ հոտոյ աղտեղութեւ հիւանդին .
և թէ այսպիսի դրութիւն որչափ վը-
նասակար է հիւանդին, կարէ որ դիւ-
րաւ դատել։

Չիք այնչափ օգտակար հիւանդին
դեղ բժշկաց, որչափ խնամ զովարար
օգոյ, և քան զամենայն դեղ առաւել
կազդուրիչ խոհիմ և պատշաճ հոգա-
տարութիւն ամենայն որպիսութեան
նորա։

Չէ հարկ և բանալ զգրունս և ըզ-
պատուհանս սենեկի հիւանդին մի-
անգամայն, այլ թոյլ տացի մտանել ի
նա զովարար օգ աստիճանաւ, և եթէ
կայցէ կից սենեկի հիւանդին այլ սե-
նեակ, բոցցեն զգրունս և զպատու-
հանս այնորիկ, մտանել մեղմ օգ ի
սենեակ հիւանդին։

Հնար է և մեծապէս զօրացուցա-
նել զօգ սենեկի հիւանդին սրսկելով
անդ ի գեանի շուրջ զանկողնով ստէպ
զքացախ կամ զհիւթ լիմոնի։ Նաև
երբեմն փոխել զսենեակ և զանկողին
և ազատ պահել զհիւանդին յաղտեղի
հանդերձից և ի գարշ հոտոյ։

ԳԼՈՒԽ Զ.

Կրթութիւն։

Թէեւ մասնաւորապէս ծանուցաւ
ուրեք ուրեք ի նախընթաց գլուխն
զկարի պիտանութենէ կրթութեան
ընդդէմ՝ զանազան հիւանդութեանց
և վասնգաւոր ակտից, սակայն հար-
կաւոր համարիմ խօսիլ աստ զայնմա-
նէ ընդարձակագոյնս և ցուցանել իսկ
զարժանաւորութիւն այնր։

Յայտ իսկ է ի կազմութենէ մարդ-
կային մարմնոյ, թէ այնչափ պիտանի
և հարկաւոր է կրթութիւնն վասն
պահպանելոյ առողջութեան, որչափ
կերակուրն ի սնունդ կենաց։

Այնքիկ, որք ի կարօտութենէ ապ-
րուստի կենաց աշխատին վասն օրա-
կան հացի, ոչ միայն են քաջառողջքն
ի մարդկանէ, այլ և երջանկագոյնքն
քան զամենայն մարդիկ։ Այլ զայս բա-
րեբաղդութիւն միայն վայելեն այնու-
քիկ, որք կեան մշակութեամբ երկրի
և ծանր վաստակօք։

Յոյժ բազմանալն նորատի գաղ-
թական ժողովրդոց և երկարակեցու-
թեան մշակաց յամենայն տեղիս յայտ-
նի փորձ է մեզ, թէ կրթութիւնն է
յոյժ առողջարար և կարի պիտանի
գործառնութիւն ի պէտս կենաց մերոց։

Յօժարութիւն կրթութեան ին-
քնին ցուցանի ի մեզ գոլ յոյժ նախ-
նական, և սյնպէս սաստիկ է այս ըս-
կղենական ուսանելիք մարդոյ, որպէս
զի առողջ մանկան միոյ՝ եթէ և դնիցի
պատիժ առաջի, անհնար է արգելուլ
ի կրթութենէ։

Այլ շարժողութեան մերոյ է յայտ-
նագոյն մեծ փորձ վասն օգտի առող-
ջութեան անձին առ որ ամենայն որ
հակամիտեալ է։

Բնութիւնն չէ 'ի զուր տարաւորեալ 'ի մեզ զայս յօժարութիւն , ուրոյ երեւի լինիլ ընդհանուր օրէնք տարածեալ յամենայն տեղիս 'ի վերայ բովանդակ կենսական արարածոց , քանզի ոչ ոք 'ի կենդանեաց կարէ վայելել զառողջութիւն կամ գոտանել զգարման կենաց առանց կրթութե :

'Կատարկութիւնն կամ պարասրուդութիւնն ոչ երբէք սխալի 'ի պատճառել զհանրական թուրութիւն թանձրագոյն մասին մարմնոյ , յորմէ տրամադրի մարմինն առ անթիւ հիւանդութիւն , յախտ և 'ի ցաւ : Օ՛ր յորժամ թանձրագոյն մասն մարմնոյ նուազի , ոչ մարսողութիւն , ոչ կղկղանք կամ անջատումն հիւթոց մարմնոյ և ոչ աւելուած կարեն պատշաճապէս կատարել զիւրեանց կանոնաւոր ընթացքս , վասն որոյ անշուշտ տեղի տան վատթարագոյն հիւանդութեանց և պէսպէս անբուժելի ակտիւ :

Օ՛րա՞րդ կարէ որ վայելել զառողջ կեանս , կամ կեալ առանց իրիք պաւկասութեան ցաւոց , որ զօրն ողջոյն մնայ դատարկ յեցեալ 'ի հանգուցիչ աթոռ և 'ի գիշերի 'ի յանկողնոյ : Այս քնասակար սովորութիւն գրեթէ հասարակ է 'ի մէջ բնակչացն երեւելի քաղաքաց , յորոց ոմանք բմբունին յանգամալուծութիւն և 'ի պէսպէս տենդս :

Պարտ է առնուլ զկրթութիւն 'ի բաց օգի յամենայն առաւօտու , և որ չկարէ առնել զայս յիրիք պատճառէ , արասցէ զայն 'ի տան պէսպէս շարժողութեամբ անձին , ձեռաց և ոտից , չէ հարկ ումէք հաստատել զինքն յոր և իցէ յատկացեալ տեսակ կրթութե : Այլ բարեգոյն եղանակն է առնուլ զայնս փոփոխակի , կամ 'ի կիր առնուլ զայն ընդերկար , որ առաւել պատշաճ իցէ կարողութե և կազմուածոյ իւրոյ :

Տեսակք կրթութեանց՝ որք առաւել առողջարար ներդրածութիւն տան գործարանաց մարմնոյ՝ են ճեմելն , հեծանելն 'ի ձի , բրել , փորել , տնկել , չփել կամ մաքրել զկահ և զկարասիս տան : Արի ցաւալի է , զի գործունեաց և այրական զուարճալի զբօսանք այժմ՝ ոսկաւք 'ի կիր առնուն : Օ՛ր զուարճալի զբօսանքն առաւել կրթել տան մարդոյ քան զայլ ամենայն կրթութիւն , և այս մեծապէս նպաստէ առողջութեան այնոցիկ , որք չեն 'ի ներքոյ պարտաւորութեան 'ի ձեռն աշխատասիրութե գոտանել զհաց իւրեանց , որպիսի են մեծատունք եւ կարող անձինք , և այս զուարճալի զբօսանք կայանան 'ի յորստդութիւնս , 'ի զընդախաղութիւնս , 'ի ռմբախաղութիւն , 'ի պար , 'ի լուղ , 'ի խաղ , և յայլ այսպիսիս : Օ՛ր այս կրթութիւն անգամոց արձակէ զբրտունս և զայլ կղկղանս մարմնոյ , կարողացուցանէ բլբլութիւն , տայ զայնգութիւն և դիւրաշարժութիւն բովանդակ մարմնոյն , սրէ զախորժակն և օգնէ մարսողութեանն :

Չէ պարտ անդր քան զչափ կարողութեան մարմնոյ 'ի կիր առնուլ զ'ի վեր յիշատակեալ կրթութիւնն , որպիսի եղանակաւ և իցէ , քանզի կարի վատտակիլն բառնայ զօգուտ կրթութեան :

Շեղգութիւնն ոչ միայն պատճառէ զպէսպէս հիւանդութիւնս , այլ և առնէ զմարդ անպիտան ընկերութե , քանզի միտք մարդոյ գոլով ոչ հաստատեալ առ պիտանի խնդիր ինչ , միշտ մնորի զհետ անբանութեան , յորմէ բղխին ամենայն չարիք և թշուառութիւնք :

Անհար է ումէք վայելել զառողջութիւն , որոյ քրտունքն ոչ արտաթորի միշտ , և այս ոչ իւրիք արգելեալ լինի , եթէ ոչ 'ի զանցառութեանէ կրթ

Թուլթեանց ։ Վանդի Թարախք մարմնոյ , որք պարտին քրտամբք վարիլ յարտաքս , յորժամ արգելեալ լինին 'ի մարմնի , ապակոնին հիւթք մարմնոյ , յորմէ պատճառի յօդացաւու թիւն , ջերմն , հարբսւղիս և այլ պէտպէս ասորք , զոր միայն կրթուլթեամբ հը նար է փարատել ։

Հեղինակ մի , 'ի գեղեցիկ բանախօսութեան իւրում 'ի վերայ առողջութեան , ասէ , ամենայն վտիտք , վատառողջք և պէտպէս ցաւադարք առ 'ի բժշկիլ , պարտին զմասն ժամանակի իւրեանց 'ի կիր առնուլ կրթութեամբ ։ Բայց ես ոչ միայն ցվտիտս , ցվտառողջս և ցցաւադարս , այլ և առհասարակ ամենեցուն ասեմ , որք ոչ ունին բընական զկրթութիւն , այսինքն՝ ուսումնական անձինք , նստողական արուեստաւորք , կրպակաւորք , և այլն . պարտին կարգաւ և առանց զանցաւութեան առնուլ զկրթութիւնն որպէս զկերակուր 'ի անունդ կենաց իւրեանց , և զայս հնար է ամենայն ումեք կատարել առանց խախտելոյ ըզգործ կամ զժամանակ իւրեանց ։ Ոչ ինչ այնչափ առաւել փնտս է առողջութեան , որչափ գարշ սովորութիւն ընդ երկար մնալոյ յանկողնի 'ի ժամ առաւօտու , և այս գրեթէ հասարակ սովորութիւն է բնակչացն մեծամեծ քաղաքաց , յորոց բազումք հազիւ յառնեն 'ի քնոյ նախ քան զուլթն կամ զինն ժամ առաւօտուն , որք են յատկապէս դասք տիկնանց , և այս իսկ ժամանակ է կրթութեան , յորում ստամոքսն դատարկ է և զօրութիւն մարմնոյն նորոգեալ 'ի քնոյ ։ Ըյն զի առաւօտեան օգն պնդէ և կարողացուցանէ զջիւղն ։ Ըս այս օգնէ առաւօտեան լուղանալն ցուրտ ջրով կամ հեղով զայն 'ի վերայ գլխոյ ։

Ըյսմ փնտաւար սովորութեան

մնալոյ յանկողնի ընդերկար , հնարէ փոխիլ 'ի կարգաւոր ժամն , յորժամ յառնիցէ սք 'ի քնոյ 'ի վեց կամ յեօթն ժամու առաւօտուն , և ծախեսցէ զմի կամ զերկու ժամն հեծանելով 'ի ձի , ձեմելով կամ պարապելով յայլ գործունեայ զբօսանս կամ 'ի զբաղմունս արտաքոյ տանուր գտցէ զինքն առողջ , ուրախ և զուարթ 'ի բոլոր օրն , ըստացի և ակորժակ ուտելոյ և սլնդեսցի կազմութիւն մարմնոյն . ապայս հաճելի դրութիւն փութով եղիցի նմա մշտական սովորութիւն , և չիք ինչ որ կարէ պահպանել զառողջութիւն մարդոյ , քան զայս սովորութիւն փութով յառնելոյ 'ի քնոյ և շարունակ կրթութեան ։

Պարապորդք ունին միշտ զգանգատ ստամոքսի , փքացաւութեան , անմարսութեան , պակասութեան ակորժակի , և այլն , որք ոչ այլով իւրեք բժշկին , եթէ ոչ կրթութեամբ ։

(Հարունակութիւն) ։

ՍՈՒՐԲ ՏԵՂԵԱՅ ԽՆԴԻՐԸ

(Հարունակութիւն , տես թիւ 8 ։)

« Զեր Վ սեմութեան հիմակ գըտնուած վանքին պարսպէն դուրս չէ Սար Լազուպայ վանքը , պատառիտանց Սրբազան Պատրիարքն . այս վանքս է որ կը ներկայացնէ ընդհանուր Հայոց ազգը , ուր այսօր Զեր Վ սեմութիւնն այցելութիւն ընելու բարեհաճեցաք , և եթէ կամք կ'ընէք , յօժարութեամբ կ'ընդունիմ զԶեր Վ սեմութիւնը պտրոցընելու աշխատութիւնը ։

«Ամենայն սիրով, և արդէն խօսի կ'ուզէի ըստ մը պարտիկ և իմանալ, ըստ Եփեսոսի Ասեմութիւնն. այլ կը կարծէի որ սուրբ Բաղարէս դուրս և բաւական ալ հեռի է. խի քանի որ այսօր ալ հոս կը գտնուիմք, աւելի լաւ կ'ըլլայ այսօր շրջադայիմք:

Եւ յաւելցուց Ե. Վսեմութիւնն, թէ՛ «Իստնապովմեր խնդրոյն վերջնական կերպիւ նոր եկած այս հրամանին ինչ պիտի ըսէք, և ինչ պատասխան պիտի տաք. խնդրեմ ժամ յառաջ տուէք Ձեր պատասխանն, որ ես ալ անոր համեմատ իմացնեմ Բ. Դրան, վասն զի օրերը մօտիկցան:—

«Ես իմ կողմէս, ըստ Արքազան Պատրիարքն, վերջին պատասխանս արդէն տուած եմ Վսեմ. Վսեմ վաշտյին և Վսեմ. Սիւնիֆէֆէնտիին այն ատեն, այն էր իմ վերջին և վերջնական պատասխանս. նոյնն է այսօր դարձեալ Ձեր Վսեմութեան տակը պատասխանս, և արդէն նոյն մարին վրայ էի եկած հրամանին համեմատ պատասխան մը դրել և բողոքել, թէ սուրբ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքը բոլոր իւր ազգովը մէկտեղ ոչ Տէրութեան գէմ գրած է, և ոչ ալ այդպէս վատ գրութիւն մը մօքէն անցուցած ունի. եթէ Բարեխնամ Տէրութիւնը իր սիրելի հպատակ Հայոց ազգին այսքան դարերէ ՚ի վեր իր նախնեաց հրովարտականքով անկախ յայրոց քրիստոնէից կրկին վաւերացուցած ու շնորհած վստիքին սեպհականութեան իրաւունք այսօր ինչ կարելի է որ կամենայ օտար ազգաց ազգեցութեան տակ դնելով վրձայնել հակառակ այնքան հրովարտական միջոցաւ արուած իմիջապէսընէ և այլն. ապա թէ ոչ սուրբ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքը իւր ազգային իրաւունքները իւր ձեռքը գտնուած

հրովարտական համեմատ պաշտպանելովն, օտարաց ազգեցութեան տակ ձգել չուզելովն, իւր ազգին, իւր կրօնին, իւր ստացուածոց թշնամի եղող հիւրը իւր սեպհական սուրբ տանը մէջ չքնդուներովն, ոչ Տէրութեան հրամանը չքնդուեալ կ'ըլլայ և ոչ Տէրութեան կամոց հակառակ գործած. Եւ այս է Հայոց Պատրիարքին առաջին և վերջին պատասխանն, երբ որ ալ հարցնեն:»

Այն տեսութենէս յետոյ երբ Ե. Վսեմութիւնն ոտք ելաւ բաժնուելու, Արքազան Պատրիարքն հետն ընկերանալով միատեղ իջան սուրբ Յակովբայ եկեղեցին. այլ երբ տեսաւ Եփեսոսի Ասեմութիւնն այն հրաշալի տաճարն, երբ անոր հոյսկապ եւ վաղեմի շէնքը, սքանչելի նկարուած սուրբ պատկերները, մշտավաւ կանթեղները և ամեն կողմէն անոր մաքրութիւնն, սկսաւ մանրախոյզ հարցումներ ընել իւրաքանչիւր մասերու վրայ, ուսնց կը պատասխանէր Արքազան Պատրիարքը. այլ երբ եկան սուրբ Յակովբայ Գլխադրին հրաշակերտ սեղանին զիմացը, ըսաց Արքազան Պատրիարքն «Վսեմ, Տէր, ահա այս է այն Սիւնիֆէֆէնտի (սեղանը) որոյ վրայ Լատինք այսչափ յուզմունքներ կը հանեն:»

Եփեսոսի Ասեմութիւնն ուշագրութեամբ լաւ մը նկատելէն յետոյ նոյն սեղանին շարս կողմը, ըսաւ. «Ես տեղ Լատինաց պատկերը և կանթեղները որոնք են:» Եւ նոյն խորանին վրայ գրուած պատուական նկարուած միջոց մեծութեամբ պատկերը տեսնելով՝ գուցէ այս եղած ըլլայ ըսաւ Լատինաց պատկերը. քանի որ պատարագելու կուգան հոս տարին մի անգամ:—

«Ներեցէք, Վսեմ, Տէր, ըսաւ

Սրբազան Պատրիարքն . աստ | ատիւ
նայ վերաբերեալ բնաւ . բան մը չը
գտնուիր . Չեր Վսեմութեան բոլոր
տեսածները թէ այս սուրբ Եկեղեց-
ւոյ մէջ , թէ բոլոր վանուցոյ մէջ ,
չնորհիւ Սեծաղօր Օսմանեան Տե-
րութեան բոլորն ալ Հայոց ազգին կը
վերաբերի և նորա սեպհական ստա-
ցուածներն են , որք իւրաքանչիւր
անհատի կամաւոր արօք և ողորմու-
թեամբ պահպանուած են . և մանա-
ւանդ ինչ կրօնի է որ մեր սեպհա-
կան եկեղեցւոյն մէջ | ատինք պատ-
կեր , կանթեղ և այլ բաներ ունենան :

Եւ խօսքերուն վրայ կարծես թէ
Նորին Վսեմութիւնն զարմացեալ կը
սքանչանար և չհաւատարու նշաններ
ցուցնելով ըսաւ . « Հիմայ այս ե-
կեղեցւոյ մէջ բնաւ բան մը չունին
| ատինք : »

« Բնաւ , պատասխանեց Սրբազան
Պատրիարքն , և ոչ անգամ կրնան ու-
նենալ Հայոց սեպհականութե մէջ .
վասն զի այլ է Ռ-լիքի-ի-Բե-ն , այլ է
սեպհականութիւն : »

« Եւրոպայի ուրեմն | ատինք ինչպէս
տարին մի անգամ պատարագելու կու-
գան հոս , բանի որ բան մը չունին և
Ռ-լիքի-ի-Բե-ն , ըսաւ Նորին Վսեմու-
թիւնն : »

« Երգէն անոնց պատարագելու
թոյլատրութիւնն գթասիրտ Հայոց
ազգին կողմանէ շնորհք մի էր , ըսաւ
Սրբազան Պատրիարքն , ոչ թէ իրենց
յատկացեալ իրաւունք . վասն որոյ
միայն եկած օրերնին իրենց պատա-
րագին վերաբերեալ զգեստ , սպաս ,
և այլն կը բերէին . և զկնի պատարա-
գին անոնց ամենն ալ կը տանէին ա-
ռանց բան մը մնալու հոս : »

« Եւրոպայի ուրեմն | ատինք ինչպէս
տարին մի անգամ պատարագելու կու-
գան հոս , բանի որ բան մը չունին և
Ռ-լիքի-ի-Բե-ն , ըսաւ Նորին Վսեմու-
թիւնն : »

Հիւր մը են , ուրեմն ինչպէս կրնան հա-
մարձակիլ ըսելու թէ՝ Ռ-լիքի-ի-Բե-ն այս
վանքին , այս ինչ իրարու անյարմար
խօսքեր են : —

« Իրենք հիւր են , ըսաւ Սրբազան
Պատրիարքն , և ոչ թէ միայն այս մեր
եկեղեցւոյ մասին կ'ըսեմ , այլ և սուրբ
Երուսաղէմի մէջ ևս իրրեւ հիւր ըն-
դունած են Սալահատինի ժամանա-
կէն 'ի վեր , որ սուրբ Քաղաքիս տի-
րապետէն զինի սակաւաթիւ Քը-
րանչիսկեանց միայն թոյլատրած է՝ ի-
րենց մնացեալ խեղճ ազգայինքը խը-
նամելու : »

« Ոյն այս Քրանչիսկեան հիւրե-
րուն Հայոց ազգը , բաց 'ի ուրիշ ը-
րած մարդասիրական բարիքներէ , զորս
կը յիշատակեն նոյն ժամանակի պատ-
միչք , բարեմտութեամբ իրենց յա-
տուկ սեպհական եղած երկու երե-
ւելի եկեղեցիներուն մէջ տարին մի
անգամ պատարագելու թոյլատրած
են . թէ և իրենք ալ նոյն շնորհքին
փոխարէն իրենց երկու եկեղեցեաց
մէջ , այսինքն 'ի Նաղարէթ և 'ի Յսի-
հանու Օնուեդ մեղ թոյլատրած են
պատարագելու . այլ | ատինք իրենց
ըրած շնորհքը քիչ ատենէն հետը-
հետէ քիչ քիչ սեղմելով , վերջապէս
Հայերը դուրս ըրած են . այժմ անոր
նշալը միայն Եւրոպայի եկեղեցիներ
ուրեմն | ատինք ինչպէս տարին մի
անգամ պատարագելու կուգան հոս ,
բանի որ բան մը չունին և Ռ-լիքի-ի-Բե-
ն , ըսաւ Նորին Վսեմութիւնն : »

Սուրբ Յակովբայ եկեղեցիէն ըն-
կերութեամբ Սրբազան Պատրիարքին
դուրս ելելով ամենայն սիրով բարե-
հաճեցաւ նորին Վսեմութիւնն սուրբ
Երուսաղէմի ժամանակաւորաց վարժա-
պետին : »

տուհնն և տպարանն եւս պտտելու և աչքէ անցնելու, և դոհ սրտով բաժնուեցաւ, խոտտանալով օր մի եւս Փրկչայ վանքը պտրտելու գալ:

Եւ հետեւեալ օրը Ս. Պատրիարքըն Սուլթանարուք պէյին հաղորդած հրամանին պատասխանն խորկեց՝ ինչպէս որ խոտացեր էր, որուն մէջ յառաջ բերելով որ ինքն իւր աղգային իրաւանցը նկատմամբ երբէք չկրնար իւր քմացը համեմատ չարժիլ, քանի որ նախ Աղգին ընդհանրութիւնը, յետոյ բարեխնամ՝ Տէրութիւնը յանձնած է իրեն, և թէ՛ այս խնդիրը բոլորովին կրօնական ըլլալով, Տէրութեան գլխացաւանք ըլլալու բան մը չկայ անոր մէջ, թէ և Պըրանչիսկեանք կ'աշխատին խնդրոյն քաղաքական կերպարանք տալ, որ եթէ իրենց նպատակին բոլորովին չհասնին ալ, գէթ մատամբ իւրիք մօտենան, բայց երբէք այդպէս միջոցներէ չը վախնալով միշտ կը խնդրեմ և կը թախանձեմ մեծազօր Տէրութենէս, որ ինչպէս իւր տուած հրովարտական մէջ նշանակուած մինչեւ ցարդ նոյն կրօնից ազատութեան շնորհքը վայելած են և կը վայելեն բոլոր Քրիստոնեայ ազգերը, դարձեալ խնամք տանին Հայոց այս արդար իրաւանց բռնաբարութիւն արդիւնքը. Դ-լիքի տեղեաց համար սահմանուած հրամանները, Հայոց միակ միութարութեան՝ սեպհական վանաց վրայ, ինչպէս որ կը փափաքին Պրանչիսկեանք՝ չդործադրուի, վասն զի այլ է տուր տեղեաց խնդիրը, և այլ իւրաքանչիւր ազգաց սեպհականութեան խնդիրը:

Եւ սոյն պատասխանին իմաստին համեմատ Վ սեմ, Սուլթանարուք պէյը թէ՛ ի Վ. Պօլիս առ Բ. Գուռն և թէ՛ ի Գամսուկոս առ Վ սեմ, Վ ալի փաշայն հեռագրեց, և օրերը մօտիկ

ցած ըլլալով ակնապիշ կըստատէր որտառախանին, բայց և այնպէս Վատին նաց պատարագելու օրը՝ սպասուած հեռագրէն յառաջ կանխեց, ոյր վասն Վատինք արդէն ամենայն կերպիւ կազմ և պատրաստ էին գալու և օր մը միայն մնացած էր, ուստի իրենց թարգմանը իրկեցին սրբազան Պատրիարքէն հրաման առնելու համար, որ հետեւեալ օրը գան պատարագելու ըստ սովորութե: Իսկ ուրիշ տարի Վատինաց թարգմանը Հայոց վանաց թարգմանատուհն կուգար և թարգմանին իմաց կուտար իրենց Տեսչին ըրած խնդիրը, նա ալ Սրբազան Պատրիարք Հօր կ'իմացնէր Վատինաց հրաման ուղելը պատարագելու գալու համար, և ըստ հրամանի Սրբազան Պատրիարքին՝ Վատինաց թարգմանին կը հաղորդէր Սրբազան Պատրիարքի հրամանը Հայոց վանաց թարգմանը և ըստ այնմ գային Վատինք հետեւեալ օրը, Եւ այս անգամ Վատինաց թարգմանը ըստ պատուիրանաց իւրեանց Տեսչին (գուցէ աւելի պատիւ սեպելով, կամ պատուելով խաբել ուղելով ըստ իւրեանց բնաձիր բարուցն), կը խնդրէր որ Սրբազան Պատրիարքին ներկայանայ և նոյն տարուան հրամանը անկէց առնէ, զոր երբ իմացուց Հայոց թարգմանը Սրբազան Պատրիարքին՝ թէ այսպէս կը խնդրէ, «Շատ բարի, ըսաւ, թող գայ, և եթէ կ'ուղէ՝ իրենց Տեսուչին ալ հետը բերէ» Եւ Վատինաց թարգմանն Սրբազան Պատրիարքին ներկայացաւ, ամենայն սիրով ողջունելով զնա և ըստ օրինի պատուելէ զինի՝ հարցուց նաև իրենց Տեսչին զորպիսութեանէն և այլն: Եւ ապա Վատինաց թարգմանը ըստ իւրեանց տեսչին պատուիրանայն՝ նոր տարիներ և անդորր օրեր խաղաղութեամբ անցնել մտա-

Թեւէ ղինի Նորին Սրբազնութե համար, ապա խնդրեց իրենց Տեսչին կողմէն որ Սրբազան Պատրիարքը հրաման տայ ինչպէս ամեն տարի, նոյն պէս հետեւեալ օրը սուրբ Փրկչայ վանքը գալու:

Իսկ նորին Սրբազնութիւնն պատասխանեց թէ՝ «Սեծապէս շնորհակալ եմ ձեր գերապայծառ Տեսչէն, նոյնպէս և ես կը բարեմաղթեմ շատ տարիներ խաղաղութեամբ խնդութեամբ անցնելու խաղաղ կենօք և երկար ամօք. իսկ ձեր Վերապայծառին ըրած խնդրոյն պատասխանելով կ'ըսեմ թէ՝ այդ գործը անցեալ տարիէն ի վեր ինձ համար բոլորովին լմնացած գործ մ'է, քանի որ անցեալ տարի սուրբ Յակովբե եկեղեցին գալու հրաման չտալու պարտաւորուած էինք և չտուինք ալ, և դուք ալ չեկաք, և գոյիք ալ չը պիտի կրնայի զձեզ ընդունել, ըսել է որ՝ ինչպէս հիմայ ալ յիշեցի, արդէն լրացած գործ մ'է մեզի համար. ձեզի համար ալ այդպէս պէտք էր ըլլալ:—

«Այ, ըսաւ Լատինաց Թարգմանը, այդ անցեալ տարուան եղածը Սուրբ Յակովբայ վանուց համար էր. մենք այսօր Չեր Սրբազնութենէ Կաթախայի տան համար, այսինքն՝ սուրբ Փրկչի եկեղեցւոյ համար հրաման կ'ուղենք գալու, ուր անցեալ տարի պատարագեցինք Չեր հրամանաւ:—

«Չեր անցեալ տարի ի սուրբ Փրկչի եկեղեցին պատարագելը, ըսաւ Սրբազան Պատրիարքն, մեր արգելումէն յառաջ ըլլալուն համար է. վասն զի մենք զձեզ երբ արգիլեցինք սուրբ Յակովբե գալէն, արդէն դուք երկու կամ երեք ամիս յառաջ ի սուրբ Փրկչի պատարագ ըրած էիք, և այն ատեն ալ զձեզ արգիլելու պատճառներն դեռ գիտելու կէտեր ունէր,

և տակաւին որոշուած չէր մեր կողմանէ, անոր համար սպասեցինք և ձեր սուրբ Յակովբայ տօնին օրը զձեզ արգիլեցինք. ուրեմն ձեր ըմբռնումը սուտ չէ, սխալ է:—

«Լոյսպէս չէ, ըսաւ Լատինաց Թարգմանն, այլ ըսել կ'ուզեմ որ սուրբ Փրկչի եկեղեցին զմեզ պաշտօնապէս արգիլած չէք. վասնորոյ կը խնդրէ մեր Տեսուչը գոնէ այն տեղը պատարագել Թոյլատրէք:

«Չիմայ հասկցայ, ըսաւ Սրբազան Պատրիարքն. ուրեմն ըսել կ'ուզէք որ պաշտօնապէս արգելուի կ'ուզէք. ահա այսօր Պրանչիսկեանները չայոց սուրբ Փրկչի եկեղեցին գալէն ալ պաշտօնապէս արգիլեցի. երբէք հրաման չունիմ որ մեր սուրբ Փրկչայ եկեղեցին արարողութիւննից կատարելու համար գայ. հիմա միամտեցա՞ք. վերջին խօսքս առի՞ք:—

«Շատ բարի. ես Թարգման մի եմ, ըսաւ Լատինաց Թարգմանը, երկու կողմին համար. անոնց խօսքը՝ ձեզի. և ձեր խօսքը՝ անոնց Թարգմանելու, տանելու և բերելու, ինչպէս անոնց ըսածը Չեր Սրբազնութեան բերի, Չեր Սրբազնութեան ըսածներն ալ անոնց պիտի տանիմ. իմ պաշտօնիս սահմանը այսքան է. ասկից աւելի խօսելու ոչ կրնամ և ոչ ալ հրաման ունիմ:—

«Վանի որ ձեր պաշտօնը և պարտաւորութիւնը այդ է, ուրեմն ինձմէն ինչ որ պատասխան առիք, նոյնը առանց այլայլելու պէտք էք ձեր Պաշտպայծառին պատմել. Կաեւ սա ալ աւելցուցէք ըսելու ձեր Վերապայծառ Տեսչին, որ իրեն մարդիկները զսպէ, չըլլայ որ ինչպէս շատ ժամանակ պատահած է՝ դարձեալ այնպէս յեղափոխական պատրաստութիւններ ընեն. ես ոչ զէնք ունիմ և ոչ

զօրք իրենց յեղափոխական շարժում
ները արգելելու համար, միայն սա գի-
տեմ, որ առանց տան տիրոջ հրամա-
նը և հաճութիւնը առնելու՝ ով որ
այն արգելուած տան շէմին վրայ ոտք
կը կոխէ, յանցաւ որ է օրինաց առ-
ջեւ. ես գիտեմ ձեր Պրանչիսկեան
միաբանութեան բնութիւնը, այսքան
եղած անցած խօսքերը, քննութիւն
ները, արգելքները առ ոչինչ համա-
րելով հին դարերու մէջ ապրած կար-
ծելով թէ այնպէս մեր վրայստորաւ
առութիւն յարձակելու ըլլան, ինչպէս վե-
րը ըսի, գիտցած ըլլան որ ես ալ ինչ որ
կարելի է պիտի ընեմ, գոնէ բոլոր
աշխարհի տարածելու իրենց նոյն ա-
րարքները ՚ի պատիւ նոցա: Այս ան զի
այս երկիրը տէր և թագաւոր, դա-
տաստան և դատաւոր, իրաւունք և
արդարութիւն ունի, փառք Տարերաւ-
րին. և դռները բաց, պաշտօնատար-
ները պատրաստ, թող հրամայեն,
տէրութեան ատեաններուն մէջ ի-
րաւամբ և արդարութեամբ հաստա-
տեն օրենց օրինաւոր իրաւունքը կամ
հրովարտակով կամ կայուածագրով.
Եթէ երբեք ունին, և կամ որ և իցէ
կերպիւ եթէ կարողացան իրաւունք
ստանալ կամ մեր սեպհականութեան
մէջ մաս մը ունենալ, այն ատեն ոչ թէ
մինչեւ ցարդ ինչպէս կու գային այն-
պէս իբրեւ շնորհք, այլ իբրեւ սեպ-
հական իրաւունք ճակատարաց թող
վայելեն: Ահա այս է իմ առաջին և
վերջին խօսքս. ուրեմն այժմ կրնաք
երթալ և իմ այս սողաբարութիւնս
ալ հետեւնիդ տանել: Եւ այսպէս ևլ
և գնաց Վասինաց թարգմանն:

Երբ այսուրը կը տարածուի Պրան-
չիսկեան միաբանութեւն և ժողովրդաց
մէջ, ՚ի հարկէ ՚ի կրից յառաջացեալ
շատ բաներ կրնան ըլլալ ինչպէս բը-
նական է, և շատ անգամ խառնիճա-

ղանձ հտտարակութիւնն շատ ան-
կարգ բաներ կրնայ ընել կամ գողբու-
մամբ և կամ վերջը չմտածելով կար-
ծելով թէ լուս կ'ընէ:

Այս միջոցին շատ մը սուտ ու սխալ
տարածայնութիւններ տարածուիլ ըս-
կան քաղաքիս մէջ իբր թէ պիտի յար-
ձակին եղեր Վատինք Հայոց վանուց
վրայ, պիտի զառնեն եղեր, և այլն
և այլն և այլն, որքան կրնաս նէ՝ հա-
ւատացիր. քանի որ տարածայնութիւն
շատ և նիւթն ալ ըստ ինքեան
մեծ և շատ ջուր կը վերցնէ:

Այս ատր վրայ անձամբ երթալով
Արքազան Պատրիարքն Սեթապու-
րուք Պէյին քով պատմեց նորին Վսե-
մութեան թէ՝ «Վատինները դարձեալ
այս տարի եկան հրաման ուղերււ,
անկարելի ըլլալը անոնց հակեցուցի.
և պէտք եղած բաւական բաներ ալ
խօսեցայ. բայց և այնպէս Չեր Վսե-
մութեան եւս ահա լուր կուտամ.
քանի որ ես և բոլոր միաբանութիւ-
նըս ժողովրդովքս հանդերձ նաեւ
վանքերս Օսմանեան բարեխնամ Այս-
սեր հովանաւորութեան տակն եմք.
անոր ամենողորմած խնամոց կարօտ
եմք. և Չեր Վսեմութիւնը այսօր
նորին Վհափառութեան պատկեր և
արթուն գործակատարն և Ս. Արու-
սաղէմի իշխողն էք, ինչպէս շատ ան-
գամ պատահած է, եթէ անկարգու-
թիւն մը ընեն Վատինք իմ վանուցս
պատույն դէմ, որ ըսել է Վալիս և
Տէրութեանս պատիւն է, գիտցած
եղիք որ այն ատեն անպատճառ պի-
տի բողոքեմ բարեխնամ թագաւորիս
և այն ոչ թէ Վատինաց բրած անկար-
գութեան համար իմ վանուցս պատ-
ւայն դէմ, ոչ, այլ Չեր Վսեմութեան
վրայօք բողոքելու պիտի ստիպու իմ,
իմ վանուցս պատիւը որ Օսմանեան
բարեխնամ Տէրութեան կը վերաբե-

րի՝ չպաշտպանելու դ համար։ Բհա ես իմ պարօքս կատարելու համար անձամբ եկայ Ձեր Վսեմութեան լուր տուի։ Ձեզ կը մնայ Ձեր միակ և նուիրական պարօքը, այսինքն օրինաւոր հսկողութիւնը կատարել։ Վասն զի վաղուան օր մեզ ալ նոյն եկեղեցւոյն տօնն է, զինի մեր արարողութիւնը կատարելոյ հոն, վանքին դուռը պիտի չլղպեմ և բանալիները մէջքս խօթելով Սուրբ Յակովբայ վանքը պիտի դամ, միայն երկու հոգի պահապան թողլով և անոնց պատուիրելով որ իրենք իրենցմէ ոչ ձայն հանեն երբեք և ոչ պատճառս տան որ և իցէ անկարգութեան, այլ եթէ Կրանչիսկեանք իրենք իրենցմէ դրդը ունալ յարձակին վանքին դուռը խորտակելու կամ յարձակումներ ընելու, իսկայն նոյն վանքին զանգակը հնչեցնեն որ մօտ է սուրբ Յակովբայ վանուցս, և երբ զանիկին ձայնը կը լըսենք, բոլոր միաբանու թեամբս պէտք է հասնիմք նոյն տեղը մեր անարգեալ արդար իրաւունքը պաշտպանելու, ալ ասկէց աւելի ուրիշ ըսելք մը չունիմ, մնացեալը Ձեր Վսեմութեան կը թողում իմաստասիրել, ո ըսաւ և վերջացուց Սրբազան Պատրիարքն իւր խօսքը։ Վսեմ, Սննթասարուք Պէյր շէնք գիտեր ինչէն ստիպեալ՝ բաւական յորդորելէ զինի, որ Սրբազան Պատրիարքը թոյլատրէ Լատինաց, որ Լատինք իրենց արարողութիւնը կատարեն, և երբ տեսաւ որ Սրբազան Պատրիարքը զիջում չցուցնէր, և զայն համոզելը որ և իցէ կերպիւ անկարելի է, յաւելցուց ասել, թէ «Կարելի բան է արդեօք Օսմանեան բարեխնամ Տէրութեան հսկողութեան տակ եղած այսպէս երեւելի սուրբ քաղաքի մը մէջ առանց Տէրութեան գիտութեանը մեր հարազատ հպա-

տակաց սեպհական իրաւանց վրայ յարձակին Լատինք որ և իցէ իրենց կամքը կատարելու կարողանան մեծազօր Տէրութեան օրինաց դէմ, եթէ իրաւունք ունին, թող դատ վարեն տէրութեան ատեններուն մէջ, հաստատեն իրենց իրաւունքները, այն ատեն Տէրութիւնն կարող է իրենց իրաւունքը տեղը բերել, ապա թէ ոչ՝ այդպէս անկարգ շարժումներով ունեցած իրաւունքնին անգամ կը կորսնցնեն, և իրենց ունեցած ոգաւիւնին ալ կը կորուսի։

«Մենք այդ խօսքը շատ անգամ ըսած ենք, ըսաւ Սրբազան պատրիարքը, այլ Կրանչիսկեանք այդպիսի օրինաւորութեան մօտիկ ընել չեն ուզեր, և ինչպէս շատ անգամ ասնելու է, այդպէս շարժումներ շատ ըրած են և համարէ թէ միշտ իրենց քով մնացած է շնորհիւ... օրինակի համար հեռի շերթանք, ահաւասիկ սոյն սուրբ Փրկչայ վանուցս կից եղած մեր սեպհական գերեզմանատան վըրայ բացուած երկու դռներն յայտնի կը քարոզեն անոնց ըրած անիրաւութիւններն, ուր մեր արդար իրաւանց վրայ երկու դուռը մեկէն բացած են իրենց գերեզմանատան մէկ կողմը թագաւորական ճանապարհ կայ իբէն, նոյնպէս սուրբ Օննդեան այրին մէջ ձգուած կրակն, նոյն տեղէն Հայոց և Յունաց պատկերաց գողցուին, նոյն տեղը մեր եկեղեցիին մէջէն անցուղարձի համար իրաւանց դէմ բացուած դուռը, որով զմեզ միշտ ստից տակ առած են, նմանապէս Վառաանից այրին շէնքերը որ Տէրութենէ եկած հրամանին հակառակ են, նաեւ Գեթսեմանիի ձորին մէջ Վրիստոսի Տեառն մերոյ աղօթած տեղը որ երեք ազգաց Ռաբբիի է, պատքաշէլով իւրացուցած են։

Նորին Վսեմութիւն ըսաւ . «Վեռ ես նոյն Պրանչիսկեաններուն բնութեան և արարքներուն տեղեկութիւն չունիմ . քանի որ այդ այդպէս է , դուք հսկեցէք արթնութեամբ Ձեր կողմանէ երբեք պատճառ մի չտալով , և երբ այդպէս շարժումներու նշաններ կը տեսնուին , շուտով ինձ լուր տուէք . ես իսկոյն հոն կը հասնիմ պէտք եղած մարդիկներովս առաջին առնելու :

«Վսեմափայլ Տէր , ըսաւ Սրբազան Պատրիարքը , երբ Վատինք այդպէս բան ընելու դիտաւորութիւն ունին , յանկարծ կը գործեն . այն ատեն իմ Ձեզ լուր տալս ինչ օգուտ կրնայ ընել , և մինչեւ Ձեր Վսեմութեան լուր հասնի և դուք գտնու աճապարէք , բանը բանէն կ'անցնի . Տէր իմ եթէ Տէրութեան հարազատ հպատակ Հայոց ազգին սեպհական արդար իրաւունքը , որ կերպիւ իւրիւր Վարեխնամ Տէրութեան իրաւունքն ըսել է , ըստ Տէրութեան օրինաց և պարտաւորութեանց պիտի պաշտպանէք ինչպէս կը վայելէ հաւատարիմ հպատակի մը , ահաւասիկ ժամանակն արդէն իսկ հասեալ է , վստահացուցէք զիս գոնէ Ձեր բերանացի խօսքովը , և եթէ չպիտի պաշտպանէք (ինչպէս ժամանակին Ձեր պաշտօնակցին մէկը ըսաւ ինձ , ասկէց աւելի բան մը չեմ կրնար ընել , դուն ալ գնա քեզի Տէր մի գտիր) նոյնպէս Ձեր Վսեմութիւնն ալ կրնաք ըսել յայտնապէս թէ Հայոց ազգին սեպհական և արդար իրաւունքը Պրանչիսկեան կրօնաւորներէն չարաչար յափշտակուած ատեն ես ձեր իրաւունքը երբեք չպիտի պաշտպանեմ , և պիտի թողում որ դուք ձեր թշնամւոյն ճիրաններուն մէջ ճգնուիք , թէ այս և թէ այն , ինձ կատարեալ խօսք

տուէք որ ես ալ գոնէ գիտնամ իմ հարազատ Տէրութեանս կողմէն իմ իրաւունքս պիտի պաշտպանուի թէ ոչ , անոր համեմատ գլխուս ծարր գլու նալու աշխատիմ :

«Ես ձեզի չեմ ըսեր , ըսաւ Նորին Վսեմութիւնն , թէ ձեր իրաւունքը չեմ պաշտպաներ , ձեր արդար և սեպհական իրաւունքները ինչպէս բոլոր հպատակաց՝ նոյնպէս կը պաշտպանեմ և պարտաւոր իսկ ալ եմ . բայց միայն սա կ'ուզեմ՝ որ ինչպէս Տէրութեան կողմէն , նոյնպէս ալ ձեր կողմէն , որ Տէրութեան հարազատ հպատակ և զուակ իսկ էք , երբեք պատճառ մի չտրուի այս գործին մէջ Պրանչիսկեաց գրգռման , երբ Տէրութիւնն և դուք առանց պատճառ մի տալու կը մնաք , այն ատեն երբ անոնց կողմէն յարձակում կամ որ և իցէ անկարգութիւն ծնանի , չկարծէք որ ես պիտի կայնիմ մնամ առանց բան մի ընելու . քաւ լիցի . ՚ի հարկէ Տէրութեան կանոնին համեմատ արդարապէս ինչ որ պէտք է , պիտի ընեմ , այլ գլխաւոր դիտաւորութիւնս սա տեղն է , որ Պրանչիսկեանք մեծազօր Տէրութեան սեպհական երկրին մէջ (ուր իրենք իբրեւ հիւր կը սեպուին) , Օսմանեան մեծազօր Տէրութեան հարազատ հպատակին վրայ ինչպէս պիտի յարձակին անոր սեպհական իրաւունքը յափշտակելու . թէ և դուք կ'ըսէք , և դրսէն ալ շատերը կը վկայեն անոնց արարքներուն վրայ , բայց ես միշտ տարակուսեալ եմ և չեմ կրնար հաւատալ , որ անոնք այդ աստիճան յանդգնութիւն գործելու համարձակին , եթէ ինչպէս որ դուք կ'ըսէք , այդպէս բան մի ընելու ըլլան , ըսել է որ Տէրութիւն ինչ է , չեն գիտեր , կամ ճանաչել իսկ չեն ուզեր և այլն :

«Վեռ Ձեր Վսեմութիւնը նոր ես

կած է, բնաւ Սրբազան Պատրիարքը, և իրաւունք ունիք թէ մեր և թէ դրսէն լսածներնուդ վրայ տարակուսիլ, բայց և այնպէս շատ չտեւեր, Սրանչիսկեանք իրենց շնորհքը Ձեր Վսեմութե օրովն ալ 'ի հարկէ գործով պիտի յայանեն գոնէ մեզի սուտ չհանելու համար, Նստուծով կը յուսամ որ քիչ ատենէն կը տեսնէք, հիմայ մենք մեր առաջը եղած մեռելը լանք, հէմ լանք, հէմ երթանք ու ըսելով խօսքը վերջացնելով մնաք բարեալ բնաւ, Նորին Վսեմութեանը, և բաժնուեցան իրարմէ:

Հոգեգալտեան օրը մեր սուրբ պատարագը և պաշտօնը մատուցանելէ զինի, Սրբազան Հայրը միայն երկու վարդապետ ձգելով սուրբ Փրկչայ վանուց որ հսկեն առանց ձայն հանելու, ինչպէս 'ի վեր անդր յիշուեցաւ, սուրբ Փրկչայ վանուց դուռը իր ձեռքը կը պէտքը և բանալիքը մէջքը խօթելով հանդերձ բոլոր միաբանութեամբ եկան սուրբ Յակովբայ վանքը, բայց և այնպէս թէ Սրբազան Պատրիարքը և թէ բոլոր միաբանութիւնը արթուն հսկողութեամբ կը դիտէին Նատինաց շարժմանը կամ արարքներուն վրայօք, թէ ինչ ընթացք պիտի բռնեն, նոյնպէս գէտալին կային սուրբ քաղաքիս համարէ թէ բոլոր բնակիչքն և հետաքրքրութեամբ երթեւեկս առնէին սուրբ Փրկչայ վանքին կողմերը, մանաւանդ թէ նոյն երեկոյին ինչպէս Յոյնք սովորութիւն ունին իրենց գերեզմանատան մէջ ժամերգութեան հանդէսը կատարելու, որ մեր գերեզմանատան կից է, սոյն պատճառաւ ևս քան զևս բազմութիւնը կը շատնար, նա մանաւանդ քանի որ մէջ տեղ սոյն այս հետաքրքրական պատճառն կար, այսինքն սուրբ Փրկչայ խնդիրը, 'ի հարկէ

բնականաբար շշուկներ ալ պակաս չէին անդ նոյն բազմութեան մէջ, ոյր վասն Վսեմափայլ Սուրբատարութե Պէյը կանխատեսութիւն ընելով թէ քանի որ բաւական բազմութիւն հաւաքուած է անդ, չըլլայ որ առնոց մէջ փոքր ինչ արտաքին անկարգութիւն մը պատահելով խնդիրը ընդարձակի, և ուրիշ կերպարանք առնէ, իր հսկողութիւնը դարձուց նոյն բազմութեան վրայ, որով և մեր սուրբ Փրկչայ վանուց վրայ: Օրը բոլորելով երեկոյ եղաւ, Նատինաց կողմէն երբէք 'նշող մ' անգամ չերեւեցաւ, և ինչպէս ալ կարելի էր անոնց այն անցած ժամանակներուն պէս շարժումներ ընել, քանի որ թէ Տէրութեան կողմէն և թէ Հայոց կողմէն այսքան օրինաւոր միջոցներ և հսկողութիւններ եղան, ոյր վասն տմենայն խաղաղութեամբ անցաւ այն օրը, թէ և հետեւեալ երկրորդ և երրորդ օրերն ալ բոլորովին անզգայ չմնաց նոյն տեղերը, ինչ և իցէ վերջացաւ ամենայն անգործութեամբ այս խնդիրը օրինաւոր և առանց տարաձայնութեան Հայոց արդար եւ սեպհական իրաւունքը իրեն կարգին պահուելով նախ շնորհիւ բարեխնամ Տէրութեան և ապա իր արթուն պաշտօնակալ Վսեմ, Սուրբատարութե Մելքիսէ, ոյր վասն Միգովին մեծ շնորհակալութիւն ունիմք մեր վեհափառ Սուրբանէն որ այսպէս արթուն և խորախորհուրդ պաշտօնետներ իրկած է այս բոլոր Վերիտոնեից սիրելի եւ պաշտելի սուրբ Ներկին պահպանութիւն ընելու:

(Շարունակութիւն)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՆ ԲԱՆԿԱՆԵՐ

Ազգային պարբերական թերթերը արդէն սոսկալով դուժեցին Քուրեայի երեւումն Տաճկաստանի քանի մի քաղաքներուն մէջ, ինչպէս ՚ի Պօլիս, ՚ի Պուրսայ և այլն։ Բայց մենք հարկ կը համարիմք ծանուցանել, որ ցարդ ամենեւին քուրեական նշան երեւցած չէ Արուսաղէմի և իւր բոլոր շրջակայից մէջ, և ոչ Ալէքսանդրիա, Ալգիրա, ՚ի Պերուս և այլն։ Իսկ այսուհետեւ կը յուսանք, որ բընաւ չերեւիր այդ ահարկու հիւրը Պաղեստինի հողին վրայ, որովհետեւ արդէն ամառնային ջերմութիւնները անցան և յաջորդեցին զովագին օդերը։

— Սեր համազգի ուսումնասէր երիտասարդներէն Վ. Թիւրապեան Ալեսարացի, որ Փարիզի բժշկական դըպրոցի մէջ կ'ուսանէր, ուրախութեամբ տեսնելով իւր ուսման ընթացքը և հարցաքննուելով Տօպրոգ-Լեան աստիճան և վկայագիր ստացած է։ Հարցաքննութեան ատենին ներկայացած է իւր մասնաւոր փորձառական գրութեամբով, «Վասնոր-Լեանց վերայ» զոր խիստ յաջողակութեամբ պաշտպանած է բժշկական պայքարման ժամանակ, և ծափահարութեամբ ընդունուելով տըպագրուած է առանձին տետրակի մէջ։ Կը յուսանք որ Վ. Թիւրապեան նորապսակ Տօպրոգ քանի մի ժամանակէն ղկնի կը վերադառնայ ՚ի Տաճկաստան, բժշկական ասպարիզին մէջ փայլելու իւր տաղանդով և հիմնական գիտութեամբ։

— Յունաց Ալէքսանդրիոյ Պատրիարքը, որ օգափոխութեան պատճառաւ Արուսաղէմ կը գտնուէր, ընկերակցութեամբ տեղեւոյ Յունաց

Պատրիարքին և քանի մի եպիսկոպոսաց ու վարդապետաց այցելութեան եկաւ Ս. Լ. Թոռոյս Լճին։ Աստագահին և ապա մեծ հետաքրքրութեամբ աչքէ անցունելով Ս. Լ. Թոռոյս հատատութիւններն՝ Տպարանն, Ժառանգաւորաց Վարժարանն և այլն, գոհունակութիւն յայտնելով Լճին։ Սրբազան Հօրը վերադարձաւ։

— Քաղաքիս բնակիչներէն մի Տաճիկ, իւր կնոջ հետ կը կռուի և ինքնակամ կերպիւ բաժնուելով երկար ժամանակ անխնամ կը թողու իւր տունը։ Ազգական ամուսինը սոյն անխնամ վիճակէն ստիպուելով իւր երեքամեայ զաւակը իւր հօր տունը կը ղրկէ խնամելու և պահպանելու համար։ Քանի մի ժամանակ կը իրնամուր անջ տեղ մանուկը և ապա իւր հօրը կը յանձնուի, որպէս ղկէթ զաւակի առթիւ պարտաւորի հայրը իւր տունը դառնալ և ամուսնոյն հետ հաշտուիլ։ Բայց սոյն վայրագ և անգութ հայրը մանուկը կ'առնու և տանելով ՚ի գերեզմանատուն կը դնէ գերեզմանական պրի մը մէջ և մրգեղէններով խաբելով ինքն կ'ելնէ և այրի դուռը քարերով կը փակէ, կենդանւոյն թաղելով ինքզ մանուկը։ Թաղման միւս օրը անցաւորները մոնիական խղճալի ձայն մի լսուելով գերեզմանատան մէջ, սոսկալով պրի դուռը կը բանան և արտասուած թոր մանուկը հանելով կը բերեն կը յանձնեն դատարանին։ Երկար խուզարկութենէ ղկնի մանկան հայրը և մայրը կը գտնուին և բնական հարցափորձէն ղկնի ամեն պարագաներ կ'իմացուին։ Որդեսպան հայրը կը դատաւարարուի և տեղեկագիրը կը ղրկուի Վաճառքոսի Առտակալին, որոյ վախճանական վճռոյն կ'ըստատէ այժմ տեղեւոյ Վատարանը։

ՑԱՆԿ

Ս Ե Պ Տ Ե Մ Ի Ե Ր

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

— Բանաստեղծութիւն : — Լլգգ , նոր Վերթողները :	
— Ս . Պէշիքթաշ . և իր մատենագրութիւնքը :	
— Լրշակ Բ . նուագերգութիւնը և Լնակրէոնի տաղերը : — Երաժշտութիւն : — Եկար .	193
Կարգադրութիւն առողջութեան ,	200
Սուրբ Տեղեաց խնդիրը .	207
Վամանակագրականք .	216

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՔ

- Ա . Սիօնը ամէն ամիս կը հրատարակուի 24 էրեսէ բաղկացեալ ժեկուկէս ութածալ թղթով :
- Բ . Տարեկան գինն է երկու արծաթ Մէճիտիյէ , հանդերձ ճանապարհի ծախքովը կանխիկ վճարելի :
- Գ . Զատ տեարակ առնել ուղղը , պէտք է ամեն մէկ տեարին չորս գաւ հեկան վճարէ :